

ทูกะ คือ หมวด ๒

กัมมัฏฐาน ๒

๑. สมถกัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายสงบใจ

๒. วิปัสสนากัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายเรื่องปัญญา

กัมมัฏฐาน หมายถึง อุบายเป็นเครื่องอบรมจิตใจให้สงบ เรียกว่า ภาวนาก็ได้ มี ๒ วิธี

๑. สมถกัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายสงบใจ หมายถึง การฝึกใจให้สงบ ผ่องใส

เป็นการทำความเพียรทางจิตที่ใช้สติเป็นหลัก เพื่อสงบระงับนิวรณ์ทั้ง ๕

มีวิธีฝึก ๔๐ วิธี คือ กสิน ๑๐ อสุภ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ อาหารเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตวัญฐาน ๑ อัปมัณญา ๔ อรูป ๔ และคุณสมบัติจะได้คือ บรรลुวิชชา ๓ อภิญญา ๖ ปฏิสัมภทา ๔

๒. วิปัสสนากัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายเรื่องปัญญา หมายถึง การฝึกใจให้เกิดปัญญา ใช้ปัญญาพิจารณาเป็นหลัก (ภาวนามยปัญญา) ได้แก่การพิจารณาขั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๘ อินทรีย์ ๒๒ ให้พิจารณาตามสภาวะธรรมของสามัญญลักษณะ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาและคุณสมบัติจะได้ คือบรรลुพระอรหันต์เป็น สุขวิปัสสโก*

กาม ๒

๑. กิเลสกาม กิเลสเป็นเหตุไคร่

๒. วัตถุกาม วัตถุอันน่าไคร่

กาม หมายถึง ความรักไคร่ ความพอใจ หรือความต้องการ มี ๒ อย่าง

๑. กิเลสกาม กิเลสเป็นเหตุไคร่ หมายถึง กิเลสที่อยู่ในจิตของบุคคลเมื่อถูกกิเลสครอบงำแล้วย่อมตกไปสู่อำนาจกิเลส ย่อมทำให้เกิดความดิ้นรนอยากได้ เช่น ราคะ ความกำหนัดยินดี

โลภะ ความโลภ อิจฉา ความอยากได้ อิศสา ความริษยา อารตี ความไม่ยินดี เป็นต้น
กิเลสตาม เมื่ออยู่ในสันดานผู้ใด ย่อมยังผู้นั้นให้เกิดความยินดี รักใคร่ प्रารธนา ไหว้คว่ำ
เพื่อได้มาซึ่งสิ่งต่างๆ เมื่อได้มาแล้วย่อมทำให้เศร้าหมองไปตามอำนาจกิเลส
กิเลสตาม จัดเป็นมาร เพราะเป็นต้นเหตุล้างผลาญความดี ทำให้เสียคน

๒. วัตถุตาม วัตถุอันน่าใคร่ หมายถึง สิ่งที่น่าใคร่ ชอบใจ ได้แก่ กามคุณ ๕
ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอุบายช่วยทำให้เกิดความรักใคร่ชอบใจ
ทำให้ลุ่มหลงไปตามอำนาจของสิ่งไม่ดีวัตถุตาม จัดเป็นปวงแห่งมาร เพราะเป็นเครื่อง
ผูกจิตของผู้ไม่รู้เท่าทันให้ติดในกามคุณ

ข้อควรจำ

กิเลสตามกับวัตถุตาม เป็นของเกี่ยวเนื่องกัน คือ กิเลสตามเป็นตัวใคร่ วัตถุตามเป็นสิ่งที่
ถูกใคร่ทั้งเป็นตัวช่วยวนจิตใจให้เกิดความใคร่ด้วย มีความสุขน้อยแต่มีความทุกข์มาก

บูชา ๒

๑. อามิสบูชา

บูชาด้วยอามิส

๒. ปฏิบัติบูชา

บูชาด้วยการปฏิบัติตาม

บูชา หมายถึง การแสดงความเคารพ ยกย่อง นับถือ หรือการทำการสักการบูชา
ต่างๆ ตลอดจนนำมาปฏิบัติให้กับตัวเองได้มีอยู่ ๒ วิธี

๑. อามิสบูชา บูชาด้วยอามิส หมายถึง วัตถุสิ่งของ ปัจจัย ๔ นำไปบูชาบุคคลที่
ควรบูชาเช่น ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น ตลอดจนการปรนนิบัติรับใช้ผู้มี
พระคุณต่อตนด้วยสิ่งของ หรือแรงกายของตน ในที่นี้มุ่งเอาการทำอามิสใน
พระพุทธศาสนา ด้วยการถวาย ปัจจัย ๔ มีจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสซ์ เป็นต้น
รวมถึงการบูชาพระรัตนตรัย ด้วยการบูชาด้วยดอกไม้ รูป เทียน ของหอม เป็นต้น

๒. ปฏิบัติบูชา บูชาด้วยการปฏิบัติตาม หมายถึง การยึดท่านเป็นต้นแบบโดยการ
ทำตามคำแนะนำ พร่ำสอนด้วยความเคารพ ไม่อวดคือ ถือร้อน ด้วยทิฐิฐิมานะ ปฏิบัติตาม
ด้วยความเคารพ ส่วนการปฏิบัติบูชาในพระพุทธศาสนา คือ การตั้งอกตั้งใจปฏิบัติตาม
พระธรรมคำสั่งสอนขอพระพุทธเจ้า โดยสมควรแก่ภาวะหน้าที่ของตน ตามหลักแห่ง
ศีลธรรม คือ การบำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนา ให้ถึงความพร้อม

ข้อควรจำ

บรรดาการบูชาทั้ง ๒ อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องการปฏิบัติบูชาว่าเป็นเลิศ เพราะเป็นเหตุนำความสุขความเจริญมาให้ เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ปฏิสันถาร ๒

๑. อามิสปฏิสันถาร ปฏิสันถารด้วยอามิส
๒. ธรรมปฏิสันถาร ปฏิสันถารโดยธรรม

ปฏิสันถาร หมายถึง การต้อนรับด้วยความเต็มใจ เป็นการแสดงอัธยาศัยน้ำใจอันดีงามต่อแขกผู้มาเยือน ด้วยกาย วาจา ใจ มี ๒ วิธี

๑. อามิสปฏิสันถาร ปฏิสันถารด้วยอามิส (สิ่งของ) หมายถึง เป็นการต้อนรับด้วยสิ่งของเครื่องบริโภคร่วมด้วยอัธยาศัยไมตรีที่งดงามให้สมกับฐานะของตน เช่น เชื้อเชิญให้ดื่มน้ำ รับประทานอาหาร เป็นต้น เมื่อแขกจะจากไปก็มีของฝากพอสมควร เป็นธรรมเนียมของคนไทยเราว่าใครมาถึงเรือนชานให้ต้อนรับ “ยามมาเราดีใจ ยามจากไปเราคิดถึง”

๒. ธรรมปฏิสันถาร ปฏิสันถารโดยธรรม หมายถึง เป็นการต้อนรับด้วยกิริยาท่าทาง ใบหน้าที่แจ่มชื่น เบิกบาน ด้วยถ้อยคำที่ทักทายที่เหมาะสม เช่น ลูกขึ้นต้อนรับเชิญให้นั่งแสดงความเป็นกันเอง เป็นต้น พร้อมด้วยการกล่าวธรรมะให้ฟัง แนะนำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ เกิดอานิสงส์ อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร มีคุณ มีโทษ เป็นต้น

สุข ๒

๑. กายิกสุข สุขทางกาย
๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ

สุข หมายถึง สภาพที่ทนได้ง่าย คือ ความสบายกาย สบายใจ มี ๒ อย่าง

๑. กายิกสุข สุขทางกาย หมายถึง มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มาเบียดเบียน กินก็อร่อย นอนก็หลับ ขับถ่ายก็สะดวก ไม่ฟุ้งฟิการ สามารถ

ทำงานเลี้ยงชีพได้สะดวก มีความสุข “ ดังพุทธพจน์ที่ว่า อโรคยา ปรมาลาภา ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ ”

ทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากเหตุที่เราได้รักษาศีลมาดี มีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์

๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ หมายถึง เมื่อกายสงบ ใจก็มีความสุข พบเจอแต่เรื่องดี ๆ มีประโยชน์ไม่ทำให้ใจขุ่นมัว หงุดหงิด เช่น ถ้อยคำที่ไพเราะ เป็นต้น จนถึงความสุขทางใจในระดับสูงๆ ขึ้นไป คือ สุขที่เกิดจากปีติ โสมนัส ซึ่งมีผลมาจากการฝึกกัมมัฏฐานจนได้สุขที่เกิดจาก ฌาน มรรค ผล จนได้บรมสุข คือนิพพาน “ ดังพุทธพจน์ที่ว่า นิพพานํปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ”

ปัญหาและเฉลย

๑. การพิจารณาความเกิด และความดับแห่งสังขารด้วยกัมมัฏฐานจัดเป็น...?

ก. อสุกัมมัฏฐาน ข. อนุสสติกัมมัฏฐาน

ค. วิปัสสนากัมมัฏฐาน ง. สมถกัมมัฏฐาน

๒. ผู้จะบรรลุถึงปรมาตตประโยชน์ หรือพระนิพพานต้องปฏิบัติธรรมข้อใด ?

ก. สมถกัมมัฏฐาน ข. สัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

ค. วิปัสสนากัมมัฏฐาน ง. สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ

๓. การเจริญสมถกัมมัฏฐาน จัดเข้าในสิกขาข้อใด ?

ก. สीलสิกขา ข. จิตตสิกขา

ค. ปัญญาสิกขา ง. ถูกทุกข้อ

๔. คำว่า สมถะ หมายถึงอะไร?

ก. มกน้อย ข. พอมีพอกิน

ค. ความสงบ ง. ความเห็นแจ้ง

๕. เพื่อให้เกิดสมาธิในการเรียน ควรปฏิบัติตามหลักธรรมใด ?

ก. ปัญญา ข. วิจยญาณ

ค. สมถะ ง. วิปัสสนา

๖. การกำหนดคณมหายใจเข้าออก พร้อมกับบริกรรมว่า “พุท โธ” จัดเป็นกรรมฐานใด ?

ก. อานาปานสติ ข. พุทธานุสติ

ค. กายคตาสติ ง. ข้อ ก. ข้อ ข. ถูก

๘. พระอริยบุคคลชั้นใด ชื่อว่า พระอเสขะ ?
ก.พระโสดาบัน ข.พระสกทาคามี
ค.พระอนาคามี **ง.พระอรหันต์**
๙. การกระทำในข้อใดเป็นอุบายสงบใจ ?
ก.พิจารณาสังขารว่าไม่เที่ยง ข.พิจารณาสังขารว่าเป็นทุกข์
ค.พิจารณาสังขารว่าเป็นอสุภะ ง.พิจารณาสังขารว่าไม่ใช่ตัวตน
๑๐. ผู้เริ่มกัมมัฏฐานควรเลือกสถานที่เช่นไร ?
ก.ในอุโบสถ ข.ป่าช้า
ค.ที่สงบเงียบ ง.ที่ใดก็ได้
๑๑. ข้อใดเป็นอาการเบื้องต้นในการเจริญอาปานสติ ?
ก.นั่งกายตรงกำหนดลม ข.นั่งกายตรงภาวนา “พุทโธ”
ค.นั่งกายตรงพิจารณาลม **ง.นั่งกายตรงดำรงสติมั่น**
๑๒. ผลของการเจริญวิปัสสนาเบื้องต้นคืออะไร ?
ก.จิตผ่องใส ข.ความจำดี
ค.มีเหตุผล ง.รู้ดีต่อนาคต
๑๓. การเจริญวิปัสสนาเป็นเหตุให้รู้แจ้งอะไร ?
ก.สภาวะธรรม ข.คำสั่งสอน
ค.อภิปัญญา ง.ไตรเพท
๑๔. ผลสูงสุดแห่งการเจริญวิปัสสนาคืออะไร ?
ก.ละนิวรณ์ได้ ข.ละกามคุณได้
ค.ละความยึดมั่นได้ ง.สำเร็จเป็นพระโสดาบัน
๑๕. จักรู้แจ้งสรรพสิ่งตามความเป็นจริงต้องเจริญอะไร ?
ก.กัมมัฏฐาน ข.สมถกัมมัฏฐาน
ค.วิปัสสนากัมมัฏฐาน ง.อนุสสติกัมมัฏฐาน
๑๖. สมถกัมมัฏฐานตรงกับข้อใด ?
ก.อุบายสงบกาย ข.อุบายสงบวาจา
ค.อุบายสงบใจ ง.อุบายเรื่องปัญญา
๑๗. กัมมัฏฐานข้อใดอบรมให้เกิดปัญญา ?

ก.สมถกัมมัฏฐาน **ข.วิปัสสนากัมมัฏฐาน**

ค.อสุภกัมมัฏฐาน ง.อนุสสติกัมมัฏฐาน

๑๗. ผู้หมั่นเจริญกัมมัฏฐานย่อมได้รับประโยชน์โดยตรงด้านใด ?

ก.จิตใจสงบ ข.มีสุขภาพดี

ค.ความจำดี ง.ขยันทำงาน

๑๘. รู้อย่างไร จึงเรียกว่ารู้ตามความเป็นจริง ?

ก.รู้ว่าไม่เที่ยง ข.รู้ว่าเป็นทุกข์

ค.รู้ว่าเป็นอนัตตา **ง.รู้ว่าเป็นไตรลักษณ์**

๑๙. ข้อใด จัดเป็นวัตถุสาม ?

ก. โภภุญัพพะ ข. โลภะ

ค. อรติ ง. อสังคฤงิ

๒๐. กิเลสอันเป็นเหตุให้ใคร่ เรียกว่าอะไร ?

ก. กามคุณ **ข. กิเลสสาม**

ค. วัตถุสาม ง. กามฉันทะ

๒๑. ผู้ที่ชอบเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เชื่อว่าหลงยึดติดในอะไร ?

ก. กิเลสสาม **ข. วัตถุสาม**

ค. กามฉันทะ ง. ภวฉันทะ

๒๒. สิ่งที่ทำให้สัตว์ต้องข้องอยู่ในโลกเรียกว่าอะไร ?

ก. กาม ข. กิเลส

ค. ภพ ง.ชาติ

๒๓. กาม มีโทษโดยรวมแก่สัตว์อย่างไร ?

ก. ทำให้ข้องอยู่ในโลก ข. ทำให้รบราฆ่าฟันกัน

ค. ทำให้เห็นแก่ตัว ง. ทำให้แข่งขันกันในโลก

๒๔. คำว่า “อิจฉาริษยา” มาจากคำบาลีใด ?

ก. ราคะ ข. โทสะ

ค. อิจฉา **ง. อิตสา**

๒๕ ข้อใด ไม่จัดเป็นวัตถุสาม ?

ก. เกมส์ **ข. ลี้อตเตอรี**

- ค.เพลง
ง.ความรัก
๒๖. ถวายพวงมาลัยบูชาพระพุทธชินราช จัดเป็นบูชาชนิดใด ?
ก. อามิสบูชา
ข. ปฏิบัติบูชา
ค. สักการบูชา
ง. พุทธบูชา
๒๗. ข้อใด จัดเป็นปฏิบัติบูชา ?
ก. สร้างศูนย์ปฏิบัติธรรม
ข. ถวายพระพุทธรูป
ค. บูชาด้วยดอกไม้
ง. รักษาศีล ๕
๒๘. พระพุทธเจ้าทรงยกย่องการบูชาแบบใดว่าเป็นเลิศ ?
ก. อามิสบูชา
ข. ปฏิบัติบูชา
ค. สักการบูชา
ง. พุทธบูชา
๒๙. การปฏิบัติตามคำสอนของครูบาอาจารย์ จัดเป็นบูชาใด ?
ก. อามิสบูชา
ข. ปฏิบัติบูชา
ค. รัชมบูชา
ง. สักการบูชา
๓๐. ข้อใดเป็นการปฏิบัติบูชาแท้จริง ?
ก. ตักบาตรทุกเช้า
ข. ถวายสังฆทานทุกวัน
ค. ฟังเทศน์เป็นประจำ
ง. ทำความดีตลอดเวลา
๓๑. คำว่า “ทำให้ชีวิตก้าวหน้าพาไปสู่สวรรค์ป้องกันภัยพิบัติกำจัดสรรพกิเลส” เป็น
อานิสงส์ของข้อใด ?
ก. กัมมัฏฐาน
ข. ทาน
ค. ศีล
ง. บูชา
๓๒. “ปฐมนิยบุคคล” ในเรื่องบูชา ๒ หมายถึง บุคคลเช่นไร ?
ก. คนดีมีเมตตา
ข. คนดีของสังคม
ค. คนที่ควรบูชา
ง. คนปฏิบัติธรรม
๓๓. ศิษย์ปฏิบัติต่อครูอาจารย์อย่างไร จึงเรียกว่าปฏิบัติบูชา ?
ก. จัดพิธีไหว้ครูทุกปี
ข. ให้ของขวัญวันเกิด
ค. ปฏิบัติยามเจ็บป่วย
ง. ปฏิบัติตามคำสอน
๓๔. การต้อนรับแขกผู้มาเยือนถึงเรือนชาน เรียกว่าอะไร ?
ก. อามิสบูชา
ข. การปฏิบัติสังฆาร

୧. ମି	ଅ . ମି	୩. ୩	୫. ମି	
୫. ମି				
୬. ମି	୯. ୩	୯. ମି	୧୧. ମି	
୧୦. ୩				
୧୧. ମି	୧୩. ମି	୧୩. ମି	୧୫. ମି	
୧୫. ମି				
୧୬. ୩	୧୯. ମି	୧୯. ୩	୨୧. ମି	
୨୦. ୩				
୨୧.୩	୨୩. ମି	୨୩. ମି	୨୫. ୩	୨୯. ୩
୨୬. ମି	୨୯. ୩	୨୯. ୩	୩୧. ୩	
୩୦. ୩				
୩୧. ମି	୩୩. ୩	୩୩. ୩	୩୫. ୩	
୩୫. ମି				
୩୬. ମି	୩୯. ୩	୩୯. ମି	୪୧. ମି	
୪୦. ମି				
୪୧. ୩	୪୩. ମି			

ติงคะ คือ หมวด ๓

อกุศลวิตก ๓

๑. กามวิตก ความนึกคิดหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ
๒. พยาบาทวิตก ครุ่นคิดอาฆาตพยาบาท
๓. วิหิงสาวิตก คิดหาทางเบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

อกุศลวิตก หมายถึง ความตรึกนึกคิดไปในทางไม่ดีไม่งาม เป็นอกุศลจิต มี ๓ อย่าง

๑. กามวิตก ความนึกคิดหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ หมายถึง มีความกำหนัดยินดีเป็น ตัวกระตุ้นทำให้คิดใน รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น เกิดความโลภ พงษ์เล็งของผู้อื่น ทำให้ เกิดความคั่นร้อนอยากได้มา อาจทำให้ละเมิดศีลข้อ ๓ ได้ ถ้าไม่ป้องกันและแก้ไข จะ ก่อกำจัดกามวิตกได้ ต้องเจริญอสุภสังขยา และสทาร์สัน โศษ คือ ยินดีในคู่ครองของตน

๒. พยาบาทวิตก ครุ่นคิดอาฆาตพยาบาท หมายถึง คิดทำลายล้างผลาญผู้อื่นอันมี โทษะ เป็นเหตุหากไม่ยับยั้งก็จะเป็นเหตุให้ทำความชั่วต่างๆ เช่น ก่อการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย จนถึงการฆ่าฟันกันได้ ดังนั้นผู้ที่มักหงุดหงิดง่าย ขุ่นเคืองง่าย โกรธง่าย ต้องรีบแก้ไข ด้วยการพิจารณาเห็นโทษเห็นภัยของความโกรธ และหมั่นเจริญเมตตาอยู่ บ่อยๆ

๓. วิหิงสาวิตก คิดหาทางเบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หมายถึง การ เบียดเบียนที่ไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากลำบากของผู้อื่น ขาดความเมตตาปราณีในจิตใจ เป็นการคิดหาความสุขบนความทุกข์ผู้อื่น จะแก้ไขตรงนี้ได้ต้องมีความ กรุณา เอาใจเขา มาใส่ใจเรา เรารักสุขุข เกียจทุกข์ฉันใด เขาก็รักสุขุขเกียจทุกข์ฉันนั้น

กุศลวิตก ๓

๑. เนกขัมมวิตก คิดออกจากกาม

๒. อพยบาทวิตก คิดในทางไม่พยาบาท
๓. อวิหิงสาวิตก ไม่คิดเบียดเบียนใคร

กุศลวิตก หมายถึง การตรึกนึกคิดในทางที่ดีงาม (ฉลาดในการคิด) เป็นกุศลจิต มี ๓ อย่าง

๑. เนกขัมมวิตก คิดออกจากกาม หมายถึง การไม่ให้จิตตกอยู่ในอำนาจของกิเลสกามและวัตถุกาม เพราะรู้เห็นด้วยปัญญา เป็นต้นเหตุที่ทำให้เดือดร้อนเป็นความทุกข์ทั้งปวง วิธีที่ดีที่สุด คือ การออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ซึ่งเป็นการปราศจิตออกจากกามได้ดีที่สุด

๒. อพยบาทวิตก คิดในทางไม่พยาบาท หมายถึง การนึกคิดแต่เรื่องสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสามัคคี มีความรักปรารถนาดีมีความเมตตาต่อผู้อื่น ทำได้อย่างนี้จิตใจจะผ่องใสเยือกเย็นแม้มีเรื่องกระทบกระทั่งก็จะระงับได้ง่าย เพราะรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาเสมอ

๓. อวิหิงสาวิตก ไม่คิดเบียดเบียนใคร หมายถึง การคิดปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์คิดแต่จะช่วยเหลือเกื้อกูลให้ได้รับความสุขเมื่อเขามีทุกข์ ด้วยจิตมีความกรุณา ให้มีความกรุณาจิตเสมอ

อัคคิ ๓

๑. ราคัคคิ ไฟคือราคะ
๒. โทสัคคิ ไฟคือโทสะ
๓. โมหัคคิ ไฟคือโมหะ

อัคคิ แปลว่าไฟ หมายถึง กิเลสภายในจิตใจ เป็นไฟเผาจิตใจมนุษย์ให้เร่าร้อนสามารถเผาได้ทุกสิ่งทุกอย่าง มี ๓ อย่างคือ

๑. ราคัคคิ ไฟคือราคะ หมายถึง กิเลสที่มีความกำหนัดรักใคร่ในกามคุณ ๕ เป็นตัวเผาผลาญจิตใจ ให้ฟุ้งซ่าน หลงมัวเมาอยู่ในกาม เป็นเหตุให้จิตใจเศร้าหมองเพราะมัวคิดหมกมุ่นอยู่แต่กามารมณ์

ราคัคคิ จะดับได้ด้วยการเจริญอสุภสังขยา

๒. โทสัคคิ ไฟคือโทสะ หมายถึง กิเลสที่มีความโกรธ ความขัดเคือง ไม่พอใจ เป็นเหตุให้หงุดหงิด ฉุนเฉียว เจ้าอารมณ์ มุ่งทำร้ายผู้ที่ตนไม่พอใจ เป็นการแก้แค้นต่อผู้ที่เขาทำกับตนไว้

โทสัคคิ จะดับได้ด้วยการเจริญเมตตาพรหมวิหาร และ อปัมัญญาภาวนา

๓. โมหัคคิ ไฟคือโมหะ หมายถึง กิเลสที่มีความลุ่มหลงไม่รู้จริง เห็นผิดเป็นชอบ เป็นเหตุให้หลงผิดก่อให้เกิดเศร้าหมองจนถึงกับไม่รู้ว่าจะไรบุญ อะไรรบาป เป็นต้น ย่อมเผาจิตใจให้เร่าร้อน เปรียบเหมือนไฟสุมเกลบ ฉะนั้น โมหัคคิ จะดับได้ด้วยการเจริญสมาธิอยู่เป็นประจำจนมีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิเกิด)

อธิปไตย ๓

๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่
๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่
๓. ชัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่

อธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ เป็นความต้องการที่มีอำนาจ ๓ ประเภท

๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ หมายถึง การยึดตนเองเป็นใหญ่นึกถึงประโยชน์ที่ตนจะได้รับ เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง ความมีหน้ามีตา เป็นเหตุให้เป็นคนเห็นแก่ตัวได้ เป็นต้นอย่างนี้ไม่ดี ถ้าจะให้คิดต้องปรารถนาว่า เราขัดสนในชาตินี้ คงจะเป็นเพราะว่า เราไม่ได้ทำทานทำบุญกุศล ในชาติที่แล้วเป็นแน่อย่างกระนั้นเลยเราเริ่มทำบุญเลยดีกว่า ปรารถนาอย่างนี้ เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในภพหน้า

๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ หมายถึง การถือเอาความคิดเห็นของคนส่วนมากเป็นประมาณ ทำตามกระแสสังคมนิยม เช่น เราไม่อยากจะทำบุญ แต่เมื่อคนส่วนมาก หรือเพื่อนร่วมงานเขาทำกันหมด ครั้นไม่ทำก็เกรงว่าจะถูกตำหนิติเตียน ก็เลยทำตามเขาไปอย่างนั้น การทำเช่นนี้ก็เหมือนดาบสองคมได้ คือ ถ้าเสียงส่วนใหญ่มาจากผู้มีศีลมีธรรมก็เป็นคุณแก่เรา แต่ถ้าตรงกันข้ามก็เป็นโทษแก่เราได้

๓. ชัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ หมายถึง การกระทำที่ยึดหลักธรรมหลักการตลอดถึงวิธีการที่ถูกต้อง มีเหตุมีผลเป็นใหญ่ ประกอบด้วยปัญญาทำดีเพื่อความ

ดีจริงๆ ไม่ยึดถือตามคนข้างมาก หรือความปรารถนาของคนที่ไม่ถูกต้อง การยึดธรรมเป็นใหญ่นี้ประเสริฐที่สุด เพราะมุ่งประโยชน์สุขในส่วนเดียว ก่อให้เกิดความยุติธรรม

ญาณ ๓

๑. สัจจญาณ ปรีชาหยั่งรู้อริยสัจ
๒. กิจจญาณ ปรีชาหยั่งรู้อันควรทำ
๓. กตญาณ ปรีชาหยั่งรู้อันทำแล้ว

ญาณ หมายถึง ปรีชาหยั่งรู้ในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงในอริยสัจ ๔ ซึ่งเกิดขึ้นในจิตของผู้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เป็นปัญญารู้แจ้งที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า มี ๓ ประการ (อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ)

๑. สัจจญาณ ปรีชาหยั่งรู้อริยสัจ คือ

- ทุกข์ ปัญญากำหนดรู้ว่า ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก
- สมุทัย ปัญญากำหนดรู้ว่า กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นเหตุให้ทุกข์จริง
- นิโรธ ปัญญากำหนดรู้ว่า ดับตัณหา ๓ ได้โดยสิ้นเชิง
- มรรค ปัญญากำหนดรู้ว่า ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ เป็นแนวทางให้ถึงความดับทุกข์ได้จริง

๒. กิจจญาณ ปรีชาหยั่งรู้อันควรทำ คือ

- ทุกข์ ปัญญารู้จักอันควรทำ กำหนดรู้ (ปริยญากิจ)
- สมุทัย ปัญญารู้จักอันควรทำ ควรละ (ปะหานกิจ)
- นิโรธ ปัญญารู้จักอันควรทำ ควรทำให้แจ้ง (สังนิกรรมกิจ)
- มรรค ปัญญารู้จักอันควรทำ ควรทำให้เกิดขึ้น (ภาวนากิจ)

๓. กตญาณ ปรีชาหยั่งรู้อันทำแล้ว คือ

- ทุกข์ ปัญญารู้จักอันทำแล้ว สิ่งที่เราควรรู้ เรารู้แล้ว
- สมุทัย ปัญญารู้จักอันทำแล้ว สิ่งที่เราควรละ เรารู้แล้ว
- นิโรธ ปัญญารู้จักอันทำแล้ว สิ่งที่เราควรทำให้แจ้ง เรารู้แล้ว
- มรรค ปัญญารู้จักอันทำแล้ว สิ่งที่เราควรทำให้เกิด เรารู้แล้ว

ตัณหา ๓

- ๑. กามตัณหา ความอยากในกามคุณ
- ๒. ภวตัณหา ความอยากในภพ
- ๓. วิภวตัณหา ความอยากพ้นไปจากภพ

ตัณหา หมายถึง ความทะยานอยาก ดันรน แสวงหา เป็นความอยากเล็กๆ น้อยๆ จนถึงความรุนแรง มี ๓ อย่าง

๑. กามตัณหา ความอยากในกามคุณ หมายถึง ความอยากในกามที่ชักชวนให้รักใคร่ ให้ยินดี ให้พัวพัน ลุ่มหลง ทำให้ติดอยู่ในกามภพ ๑๑ ภูมิ ได้แก่ สวรรค์ ๖ ชั้น มนุษย์ ๑ อบายภูมิ ๔ ซึ่งยังต้องเสพกามอยู่

๒. ภวตัณหา ความอยากในภพ หมายถึง อยากมีอยากเป็นตามใจต้องการ เช่น อยากมีอำนาจ มีชื่อเสียง มีฐานะดีๆ เป็นต้น รวมถึงการติดอยู่ในฉานสมบัติที่ทำให้เกิดในรูปภพ และอรุภพ เป็นความยินดีที่ประกอบด้วย สัสสตทิฏฐิ ความเห็นว่าเที่ยง

๓. วิภวตัณหา ความอยากพ้นไปจากภพ หมายถึง ความไม่อยากในภพที่ไม่อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ไม่พอใจกับสิ่งที่เป็นอยู่ กับสิ่งที่มีอยู่ เมื่อหน่ายเป็นความอยากไปจากภพที่ประกอบด้วย อุทเทททิฏฐิ ความเห็นว่าขาดสูญ (ตายแล้วไม่เกิด)

ปาฏิหาริยะ ๓

- ๑. อิทธิปาฏิหาริยะ แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์
- ๒. อาเทศนาปาฏิหาริยะ ทายใจดัดใจได้เป็นอัศจรรย์
- ๓. อนุสาสนีปาฏิหาริยะ คำสอนเป็นอัศจรรย์

ปาฏิหาริยะ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ มิใช่วิสัยของมนุษย์ธรรมดาที่จะทำได้ เป็นวิสัยของพระอริยบุคคลจนถึงระดับได้ ฉานสมบัติ อภิญญา วิชชา เป็นต้น เกิดขึ้นได้ ๓ อย่าง

๑. อิทธิปาฏิหาริยะ แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ทางใจ เช่น เหาะไปในอากาศ ดูนกได้ ค้างลงในแผ่นดิน ดูปลาต่าน้ำ เดินบนผิวน้ำได้ ดูกเดินบนแผ่นดิน เป็นต้น

๒. อาทศนาปาฏิหาริยะ ทายใจตั้งใจได้เป็นอัศจรรย์ หมายถึง การทายใจได้เป็นอัศจรรย์ คือ ทราบความนึกคิดของบุคคลอื่น รวมถึง จริต อุปนิสัย บารมี เป็นต้น

๓. อนุศาสนีปาฏิหาริยะ คำสอนเป็นอัศจรรย์ หมายถึง การสอนด้วยความรู้จริง สอนอย่างมีเหตุมีผล สอนให้ได้ผลจริงต่อผู้นำไปปฏิบัติโดยไม่เลือกสถานที่ เวลา

ข้อควรจำ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ อนุศาสนีปาฏิหาริย์ ว่าเป็นยอด เพราะสามารถช่วยให้บุคคลได้รับประโยชน์จากคำสอนได้อย่างแท้จริง

ปิฎก ๓

๑. พระวินัยปิฎก	หมวดพระวินัย
๒. พระสุตตันตปิฎก	หมวดพระสุตตร
๓. พระอภิธรรมปิฎก	หมวดพระอภิธรรม

ปิฎก หมายถึง คัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยใด ที่เราแสดงและบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจะเป็นศาสดาของพวกเธอ ” แบ่งเป็น ๓ หมวด

๑. พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย หมายถึง พระวินัยซึ่งเป็นที่รวมลิขาทระเบียบแบบแผนที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ในพุทธบริษัทได้ปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่คณะ พร้อมทั้งมีการปรับโทษตามที่กระทำ ๓ ระดับคือ หนัก บ้าง เบาบ้าง เหมือนกฎหมายทางโลกเช่นกัน เป็นเหตุให้ภิกษุมิสีลาจารวัตรทิ้งดงามนำ เลื่อมใส วิธีการบัญญัติพระวินัย มี ๔ อย่าง

- ๑) เหตุเกิดขึ้นแล้วประชุมสงฆ์
- ๒) ถามภิกษุผู้ก่อเหตุ
- ๓) ชี้โทษของการกระทำผิดและอานิสงส์ของการกระทำถูก
- ๔) ปรับอาบัติ หนักบ้าง เบาบ้าง

พระวินัยปิฎกนี้มีอยู่ ๕ คัมภีร์ เล่มที่ ๑-๘ เท่ากับ ๘ เล่ม มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ (มหาวิภังค์ ภิกษุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค ปรีวาร)

๒. พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร หมายถึง พระสูตรที่รวมเอาพระธรรมเทศนาการบรรยายธรรมและเรื่องราวต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในที่ต่าง ๆ เข้าเป็นหมวดหมู่ (จัดเป็นบุคคลาธิษฐาน) เหตุที่ปรารภ มี ๔ ประการ คือ ทูลถาม ๑ เกิดเรื่องขึ้น ๑ ทรงดำริ ๑ ตามอัธยาศัย ๑ พระสุตตันตปิฎกมีอยู่ ๕ นิกาย คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย ขุททกนิกาย เล่มที่ ๙ - ๓๑ เท่ากับ ๒๕ เล่ม มี ๒๑,๐๐๐ พระ ธรรมขันธ์

๓. พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม หมายถึง พระอภิธรรมเป็นการประมวลหลักธรรม คำบรรยาย ในรูปหลักธรรมล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ สถานที่ บุคคล เน้นเฉพาะปรมัตถธรรมได้แก่ จิต ๘๘/๑๒๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ๑ พระอภิธรรมปิฎกนี้มีอยู่ ๓ คัมภีร์ คือ ชัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก ปฏฐาน เล่มที่ ๓๔ - ๔๕ เท่ากับ ๑๒ เล่ม มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

พุทธจริยา ๓

๑. โลกัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์แก่ชาวโลก
๒. ญาติถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์ต่อหมู่พระญาติ
๓. พุทธัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์โดยฐานะความเป็นพระพุทธเจ้า

พุทธจริยา หมายถึง จริยาวัตรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงประพฤติหรือทรงบำเพ็ญประโยชน์ต่อเวณยสัตว์ทุกหมู่เหล่า มี ๓ อย่าง

๑. โลกัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์แก่ชาวโลก หมายถึง ทรงอาศัยพระมหากรุณาเสด็จไปโปรดชาวโลก คือ ทรงแผ่พระญาณตรวจดูสัตว์โลกทุกเข้าคำ ผู้ใดปรากฏในข่ายพระญาณ ก็จะเสด็จไปโปรดผู้นั้นโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ นับเป็นการอนุเคราะห์ต่อเวณยสัตว์ในฐานะที่เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงๆ

๒. ญาติถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์ต่อหมู่พระญาติ หมายถึง การอนุเคราะห์ด้วยการแสดงธรรมให้กับพระประยูรญาติทั้งสองฝ่าย ให้ได้บรรลุธรรมตามสมควรแก่บุญบารมีของแต่ละท่านที่ได้สั่งสมมา และได้ทรงโปรดพุทธมารดาให้ได้

บรรลุลุทธิธรรมเป็นพระโสดาบันที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ โปรคพุทธบิดาจนได้บรรลุลุทธิธรรมเป็นพระอรหันต์ สุดท้ายก็ยังได้อนุเคราะห์ให้พระญาติที่เคยเป็นเดียรถีย์ บวชในพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องอยู่ ติตถียปริวาส ๔ เดือน

๓. พุทธตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์โดยฐานะความเป็นพระพุทธเจ้า หมายถึง ทรงได้บำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ เป็นประจำโดยไม่ขาด ดังนี้

๑. ยามเช้า	เสด็จออกบิณฑบาต
๒. ยามเย็น	ทรงแสดงพระธรรมเทศนา
๓. พลบค่ำ	ทรงประทานโอวาทแก่ภิกษุทั้งหลาย
๔. ยามดึก	ทรงตอบปัญหาให้แก่เทวดาที่ทูลถาม
๕. เช้ามืด	ทรงตรวจดูสัตว์โลกที่จะเสด็จไปโปรด

พร้อมทั้งทรงบัญญัติวินัยขึ้นเพื่อบริหารหมู่สาวกให้ประพฤติเรียบร้อยดังงานจนประดิษฐานศาสนาของพระองค์ให้ยั่งยืนตราบเท่าทุกวันนี้ ด้วยการจาริกคำสอนไว้ในพระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม

วิญญูะ ๓

๑. กิเลสวิญญูะ	วนคือกิเลส
๒. กัมมวิญญูะ	วนคือกรรม
๓. วิปากวิญญูะ	วนคือวิปาก

วิญญูะ แปลว่า วน หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย คุณลือรถหมุนเวียนไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าจะบรรลุพระอรหันต์ เมื่อนั้นการเวียนว่ายตายเกิดจึงยุติลง มี ๓ อย่าง

๑. กิเลสวิญญูะ วนคือกิเลส หมายถึง การหมุนเวียนเป็นวงจรของกิเลสซึ่งประกอบด้วย อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ทำให้หมู่สัตว์ต้องหมุนเวียนอยู่ในโลกทั้ง ๓ ไม่สามารถสลัดออกจากภพได้ ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่เรื่อยไปไม่รู้จบจบสิ้น

๒. กัมมวิญญูะ วนคือกรรม หมายถึง เมื่อมีกิเลสย่อมเป็นเหตุให้สร้างกรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ ถ้ามีกิเลสมาก ย่อมทำกรรมชั่วได้มาก มีกิเลสน้อยก็ทำความชั่วน้อย ดังนั้น กรรมจึงเกิดขึ้น เพราะแรงผลักดันของกิเลส

๓. วิปากวิภูฏะ วนคือวิปาก หมายถึง ผลของการกระทำ อันเป็นเหตุให้เกิดใน
ภพต่างๆ ถ้าเป็นกรรมดี ผลที่ได้รับเป็นความสุข ถ้าเป็นกรรมชั่ว ผลที่ได้รับเป็นความ
ทุกข์

ดังนั้นเมื่อกิเลสเกิดขึ้นย่อมผลักดันให้มนุษย์ไปสร้างกรรม เมื่อมนุษย์สร้างกรรม
แล้ว ย่อมได้รับผลของการกระทำ ต่อๆ ไปไม่รู้จบ

สิกขา ๓

๑. อธิศีลสิกขา การศึกษาเรื่องศีลยิ่ง
๒. อธิจิตตสิกขา การศึกษาเรื่องจิตยิ่ง
๓. อธิปัญญาสิกขา การศึกษาเรื่องปัญญายิ่ง

สิกขา หมายถึง ปฏิปทาที่ตั้งไว้เพื่อการศึกษาไตรสิกขา เป็นเครื่องมือฝึกหัด กาย
วาจา ใจ ให้เรียบร้อยดังงามมี ๓ อย่าง

๑. อธิศีลสิกขา การศึกษาเรื่องศีลยิ่ง หมายถึง การฝึกฝนและปฏิบัติตนให้
เรียบร้อยทั้งทางกาย วาจา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ตามหลักศีลทั้งที่เป็น จุลศีล มัชฌิมศีล มหา
ศีล ในปาฏิโมกข์สังวรสิกขาบท เป็นต้น

๒. อธิจิตตสิกขา การศึกษาเรื่องจิตยิ่ง หมายถึง การฝึกอบรมจิตให้ตั้งมั่นเป็น
สมาธิ ได้แก่ การบำเพ็ญ สมถกัมมัฏฐาน สามารถกำจัดกิเลสอย่างกลางได้ (นิวรรณ์ธรรม
๕)

๓. อธิปัญญาสิกขา การศึกษาเรื่องปัญญายิ่ง หมายถึง การฝึกอบรมตนให้เกิด
ปัญญาอย่างแจ่มแจ้ง ได้แก่ การบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุธรรมเป็นพระ
อรหันต์

ข้อควรจำ

สิกขา ๓ ประการนี้ ต้องทำให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘

โดยจัดสิกขา ๓ ลงในมรรคมีองค์ ๘ ดังนี้

๑. สัมมาทิฎฐิ	สัมมาสังกัปปะ	สงเคราะห์ไว้ใน	อธิปัญญาสิกขา	
๒. สัมมาวาจา	สัมมากัมมันตะ	สัมมาอาชีวะ	สงเคราะห์ไว้ใน	อธิศีลสิกขา
๓. สัมมาสติ	สัมมาสมาธิ		สงเคราะห์ไว้ใน	อธิจิตตสิกขา

จัดสิกขาลงในสังวร ๕ ดังนี้

๑. สีสั่งวร	จัดลงใน	สีตติกา
๒. สติสั่งวร	จัดลงใน	จิตตติกา
๓. ญาณสั่งวร	จัดลงใน	ปัญญาตติกา

ปัญหาและเฉลย

- คิดหาทางทรمانกักขังสัตว์เป็นอกุศลวิตกเช่นไร ?
 - อพยาบาทวิตก
 - วิหิงสาวิตก**
 - พยาบาทวิตก
 - อวิหิงสาวิตก
- วิหิงสาวิตก มีกิเลสใดเป็นมูลเหตุ ?
 - ราคะ
 - โทสะ
 - โมหะ**
 - โลภะ
- คิดที่จะลักขโมยก็ดี กัดปลาก็ดี ชนไก่ก็ดี จัดเป็นอะไร ?
 - กามวิตก
 - พยาบาทวิตก
 - วิหิงสาวิตก
 - ไม่เป็นอกุศลวิตก**
- “๑๐ ปี ยังไม่หายสำหรับการแก้แค้น” จัดลงในวิตกข้อใด ?
 - อกุศลวิตก
 - กามวิตก
 - พยาบาทวิตก**
 - วิหิงสาวิตก
- ข้อใด จัดเข้าในวิหิงสาวิตก ความตรีในทางเบียดเบียนผู้อื่น ?
 - ชนไก่ด้วยหวังสนุก**
 - ขโมยของด้วยหวังจะรวย
 - วางระเบิดด้วยมุ่งร้าย
 - ฆ่าด้วยหวังจะชิงทรัพย์
- ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับกามวิตกความตรีในทางกาม ?
 - ไม่มีเงิน คิดขายตัว
 - ขาดความอบอุ่น คิดเสพยา**
 - เป็นหนี้มาก คิดค้าผู้หญิง
 - ไม่มีงานทำ คิดค้าประเวณี
- คนที่คิดจะทำร้ายคนอื่นตลอดเวลา เพราะถูกวิตกใดครอบงำ ?
 - กามวิตก
 - พยาบาทวิตก**
 - วิหิงสาวิตก
 - วิตกจริต
- ผู้ประกอบด้วยวิหิงสาวิตก มักมีพฤติกรรมเช่นไร ?
 - เที่ยวอาบอบนวด
 - เล่นเกมส์คอมพิวเตอร์**

- ค. ชวนเพื่อนหนีเรียน **ง. รักแก่คนอื่น**
๘. คนที่มีความพยายาม มักมีพฤติกรรมเช่นไร ?
- ก. ออกกำลังกายในป่า **ข. ผูกใจเจ็บที่ถูกรังแก**
- ค. ซอบยกพวกตีกัน **ง. คิดอยากได้ของผู้อื่น**
๑๐. คนถูกกามวิตกครอบงำมักมีพฤติกรรมเช่นไร ?
- ก. อยากได้ของผู้อื่น **ข. ถ่ายรูปอนาจาร**
- ค. วางแผนตุ้มตุ๋น **ง. ถูกทุกข้อ**
๑๑. พฤติกรรมฆ่ารายวัน สงเคราะห์เข้าในอกุศลวิทกใด ?
- ก. กามวิตก **ข. พยาบาทวิทก**
- ค. วิหิงสาวิทก **ง. ข้อ ข. และ ข้อ ค. ถูก**
๑๒. จะบรรเทา กามวิตก นั้นด้วยวิธีใด ?
- ก. หมั่นแผ่เมตตา **ข. หมั่นเจริญอุสุภะ**
- ค. หมั่นเข้าวัด **ง. หมั่นฟังธรรม**
๑๓. ผู้ถูกพยาบาทวิทกครอบงำ มักมีพฤติกรรมเช่นไร ?
- ก. ลอบยิงด้วยปืน **ข. ลอบวางระเบิด**
- ค. ตักฆ่ากลางทาง **ง. ถูกทุกข้อ**
๑๔. จะบรรเทา พยาบาทนั้นด้วยวิธีใด ?
- ก. แผ่เมตตา-ให้อภัย** **ข. แผ่กรุณา-ให้อภัย**
- ค. แผ่มุทิตา-ให้อภัย **ง. วางอุเบกขา-ให้อภัย**
๑๕. “ปล่อยเงินก็คิดดอกแพง” สงเคราะห์เข้าในอกุศลวิทกใด ?
- ก. กามวิตก **ข. พยาบาทวิทก**
- ค. วิหิงสาวิทก **ง. ข้อ ก. และ ข้อ ค. ถูก**
๑๖. ผู้ถูกวิหิงสาวิทกครอบงำ จะมีอาการอย่างไร ?
- ก. ผีไฟในกาม **ข. ปองร้ายผู้อื่น**
- ค. โลกอยากได้ **ง. พยาบาทผู้อื่น**
๑๗. เมื่อถูกวิหิงสาวิทกครอบงำ จะบรรเทาได้อย่างไร ?
- ก. เจริญเมตตา **ข. เจริญกรุณา**
- ค. เจริญมุทิตา **ง. เจริญอุเบกขา**

๑๘. คิดอย่างไร จัดเป็นเนกขัมมวิตก ?

ก. คิดต้องการมีคู่

ข. คิดหนีปัญหาชีวิต

ค. คิดทำร้ายตัวเอง

ง. **คิดออกบวช**

๑๙. ผู้ประกอบด้วยอพยาบาทวิตก มักมีพฤติกรรมเช่นไร ?

ก. **หวังดีต่อเพื่อน**

ข. ให้เพื่อนลอกการบ้าน

ค. ชวนเพื่อนไปวัด

ง. หนีเรียนไปเฝ้าไข่นักรื่องดัง

๒๐. กุศลวิตกข้อใดเป็นปฏิบัติยกต่อกามวิตก ?

ก. **เนกขัมมวิตก**

ข. อพยาบาทวิตก

ค. อวิหิงสาวิตก

ง. ถูกทุกข้อ

๒๑. ความดำริในเรื่อง “สมานฉันท์” จัดเป็นกุศลวิตกใด ?

ก. เนกขัมมวิตก

ข. **อพยาบาทวิตก**

ค. อวิหิงสาวิตก

ง. ถูกทุกข้อ

๒๒. ความดำริให้อภัยมีเมตตาไม่เบียดเบียนกัน เป็นกุศลวิตกใด ?

ก. เนกขัมมวิตก

ข. อพยาบาทวิตก

ค. อวิหิงสาวิตก

ง. **ข้อ ข. และ ข้อ ค. ถูก**

๒๓. คนที่ถูกไฟคือราคะเผาจนจิตใจ มักคิดเรื่องอะไร ?

ก. **คิดแต่เรื่องกามารมณ์**

ข. คิดแต่เรื่องแก้แค้น

ค. คิดแต่เรื่องเสน่ห์ยาแฝด

ง. คิดแต่เรื่องอาถรรพ์

๒๔. ไฟเผาใจมนุษย์ ๓ อย่าง มีอะไรบ้าง ?

ก. ราคะ ตัณหา อิจฉา

ข. ราคะ อิจฉา โทสะ

ค. **ราคะ โทสะ โมหะ**

ง. ตัณหา อิจฉา โทสะ

๒๕. ไฟชนิดใด เป็นเหตุให้เกิดความลุ่มหลง มีปัญญามืดบอด ?

ก. ไฟคือ ราคะ

ข. ไฟคือ โทสะ

ค. **ไฟคือ โมหะ**

ง. ไฟคือ กาม

๒๖. คนที่ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษเพราะถูกไฟกองใดเผา ?

ก. ไฟราคะ

ข. ไฟโทสะ

ค. **ไฟโมหะ**

ง. ไฟธาตุ

๒๗. ชาวฆ่ากันตายเพราะอารมณ์โกรธสาเหตุเกิดจากไฟกองใด ?

ค. ถือประชาชนเป็นใหญ่ ง. ถือธรรมเป็นใหญ่

๓๗. ทำบุญเพราะอยากให้คนสรรเสริญจัดเข้าในข้อใด ?

ก. โลกาธิปไตย ข. ชัมมาธิปไตย

ค. อุตตาธิปไตย ง. ประชาธิปไตย

๓๘. ข้อใด ตรงกับหลักชัมมาธิปไตย ?

ก. การลงคะแนนโดยใช้เสียงข้างมาก ข. การไม่ทุจริตในการเลือกตั้ง

ค. การร่วมลงนามเพื่อป้องกัน ง. การชุมนุมคัดค้านร่างกฎหมาย

๓๙. ประชาธิปไตยที่แท้จริงมุ่งประโยชน์ของใคร ?

ก. ของชาติ ข. ของประชาชน

ค. ของสังคม ง. ของพรรคการเมือง

๔๐. ประชาธิปไตยล้มเหลวเพราะขาดอธิปไตยข้อใด ?

ก. อุตตาธิปไตย ข. โลกาธิปไตย

ค. ชัมมาธิปไตย ง. อนุธิปไตย

๔๑. ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ ต้องมีอะไรเป็นพื้นฐาน ?

ก. อุตตาธิปไตย ข. โลกาธิปไตย

ค. ชัมมาธิปไตย ง. ถูกทุกข้อ

๔๒. การปกครองระบอบประชาธิปไตย สงเคราะห์เข้าในข้อใด ?

ก. อุตตาธิปไตย ข. โลกาธิปไตย

ค. ชัมมาธิปไตย ง. อนุธิปไตย

๔๓. กิจจญาณ ปรีชาหยั่งรู้ว่า ?

ก. นี้ทุกข์สมุทัย ข. ทุกข์ เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้

ค. ทุกข์ทำเสร็จแล้ว ง. ทุกข์ สมุทัย รู้เท่าทันแล้ว

๔๔. ข้อใดไม่ถูกต้อง ?

ก. ทุกข์ เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ ข. ทุกข์สมุทัย ควรรักษาไว้

ค. ทุกข์นิโรธ ควรทำให้แจ้ง ง. ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ควรทำให้เกิด

๔๕. ข้อใดเป็นความหมายของ “ญาณ” ?

ก. สมาธิขั้นสูง ข. ปัญญาหยั่งรู้

ค. อิทธิฤทธิ์ ง. การบรรลุธรรม

ค. ธรรมจรรยา ง. อัถถจรรยา

๗๓. ข้อใด ทำให้พระองค์เป็นพระพุทธเจ้าอย่างสมบูรณ์ ?

ก. โลกัตถจรรยา **ข. พุทธัตถจรรยา**

ค. ญาตัตถจรรยา ง. อัถถจรรยา

๗๔. พุทธจรรยาข้อใด ทรงประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ชาวโลก ?

ก. ช่วยคนให้พ้นทุกข์ ข. บัญญัติสิกขาบท

ค. เทศน์โปรดพระญาติ ง. ประกาศคำสอน

๗๕. การช่วยเหลือผู้ประสบภัย สงเคราะห์เข้าในพุทธจรรยาใด ?

ก. พุทธัตถจรรยา ข. ญาตัตถจรรยา

ค. โลกัตถจรรยา ง. ถูกทุกข้อ

๗๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมประกาศพระศาสนา จัดเป็นจรรยาข้อใด ?

ก. อัถถัตถจรรยา **ข. โลกัตถจรรยา**

ค. ญาตัตถจรรยา ง. พุทธัตถจรรยา

๗๗ ข้อใด ไม่ใช่โลกัตถจรรยา ?

ก. ตรวจดูสัตว์โลก ข. โปรดเวเนยยสัตว์

ค. ตอบปัญหาเทวดา **ง. โปรดพุทธบิดา**

๗๘. องค์ประกอบที่ถูกต้องของ “วัฏฏะ” คือข้อใด ?

ก. กิเลส กรรม พยาบาท ข. กิเลส วิบาก โทสะ

ค. ราคะ โทสะ โมหะ **ง. กิเลส กรรม วิบาก**

๗๙. การเวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด ตรงกับข้อใด ?

ก. วัฏฏะ ข. อิทธิบาท

ค. พละ ง. วิมุตติ

๘๐. ไตรวัฏฏะคือ กิเลส กรรม วิบาก จะสงบไม่วนเวียนต่อไปเพราะ ?

ก. สกทาคามิมรรค ข. สมานัตติ ๘

ค. อรหัตตมรรค ง. โสดาปัตติมรรค

๘๑. ข้อใด กล่าวความหมายของวัฏฏะได้ถูกต้องที่สุด ?

ก. ได้รับวิบากเพราะกิเลสเกิดขึ้น **ข. กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม**

ค. ทำกรรมแล้วกิเลสจึงเกิด ง. กิเลสเกิดจึงมีวิบากตามมา

๗๖. ๒ ก	๗๗. ๓	๗๘. ๓	๗๙. ก	๘๐.
๘๑. ๒ ๘๕. ก	๘๒. ๓	๘๓. ๒	๘๔. ก	
๘๖. ๓ ก	๘๗. ๓	๘๘. ก	๘๙. ก	๙๐.
๙๑. ๒ ๙๕. ก	๙๒. ก	๙๓. ๓	๙๔. ก	
๙๖. ก	๙๗. ๒	๙๘. ๒		

จุดตกะ คือ

หมวด ๔

อปัสเสนกรรม ๔

๑. พิจารณาแล้วเสพของอย่างหนึ่ง

๒. พิจารณาแล้วอดกลั้นของอย่างหนึ่ง

๓. พิจารณาแล้วเว้นของอย่างหนึ่ง

๔. พิจารณาแล้วบรรเทาของอย่างหนึ่ง

อุปสรรคธรรม หมายถึง ธรรมคุณนักฟัง เป็นปฏิปทาเพื่อความเจริญ เป็นเหตุให้กุศลที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป กุศลที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญยิ่งขึ้น ไปมี ๔ อย่าง

๑. พิจารณาแล้วเสพของอย่างหนึ่ง หมายถึง ก่อนที่จะกินจะใช้สิ่งของต่างๆ จะคบคน และหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติ ควรพิจารณาก่อนเพื่อไม่ให้หลงมัวเมา มี ๓ อย่าง

๑.๑ ก่อนที่จะใช้สอย บริโภคปัจจัย ๔ ต้องพิจารณาเสียก่อนเพื่อไม่ให้เพิดเพลิน

๑.๒ ถ้าเป็นบุคคล ก็ต้องเลือกคบคนดีมีศีลมีธรรม

๑.๓ ถ้าเป็นธรรมะ ก็ต้องเลือกหลักธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงๆ

๒. พิจารณาแล้วอดกลั้นของอย่างหนึ่ง หมายถึง การที่เราได้พบกับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา เช่น ประสบกับความหนาว ร้อน หิวกระหาย ถูกถ้อยคำเสียดแทง เป็นต้น ย่อมพิจารณารู้จักข่ม และอดทนให้ได้

๓. พิจารณาแล้วเว้นของอย่างหนึ่ง หมายถึง การที่เราจะเว้นในสิ่งที่เราได้เข้าไปพบเจอ ต้องพิจารณา เว้น ไม่เสพในสิ่งที่จะมีผลเป็นความทุกข์ เดือดร้อนต่อตนเองในภายหลัง หักห้ามใจไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นเหตุนำมาซึ่งความเสียหาย

๔. พิจารณาแล้วบรรเทา ของอย่างหนึ่ง หมายถึง การบรรเทาสิ่งที่มีโทษ เป็นอันตราย คิดจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตน สิ่งที่ไม่ดีที่ยังอยู่ในจิตใจควรจะต้องบรรเทาลงไปเรื่อยๆ จนสามารถบำบัดขจัดให้หมดสิ้นไป

อัปมัถฺญา ๔

๑.เมตตา	ความรักใคร่ที่ปราศจากราคะ
๒. กรุณา	ความสงสาร
๓. มุทิตา	ความพลอยยินดี
๔.อุเบกขา	ความวางเฉย

อัปมัญญา หมายถึง การภาวนาอันมีสัตว์หาประมาณมิได้เป็นอารมณ์ เป็นการแผ่บุญกุศล หรือความปรารถนาดีที่ไม่เจาะจงตัวผู้รับไม่มีการกำหนดเขตแดน โดยแผ่ให้กับสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า มี ๔ อย่าง

๑. **เมตตา** ความรักใคร่ที่ปราศจากราคะ หมายถึง การแผ่เมตตาจิตไปด้วยความรักใคร่ที่ไม่มีความกำหนดเงื่อนไข โดยมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ขยายออกไปโดยไม่มีขอบเขตในสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า ผู้ที่เจริญเมตตาภาวนาเช่นนี้ ย่อมกำจัดพยาบาทได้

๒. **กรุณา** ความสงสาร หมายถึง การแผ่ความสงสาร ความห่วงใย คิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ เมื่อ ได้พบเห็นและได้รับความลำบาก ก็รู้สึกเห็นอกเห็นใจ ไม่มีความรู้สึกเหยียดหยาม ซ้ำเติม จึงมีจิตคิดช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์นั้นๆ ผู้ที่เจริญกรุณาภาวนาเช่นนี้ ย่อมกำจัดวิหิงสา ความเบียดเบียนได้

๓. **มุทิตา** ความพลอยยินดี หมายถึง การชื่นชม ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดี แสดงถึงความชื่นชมยินดี บั่นเท็งใจ พร้อมทั้งจะสนับสนุนส่งเสริมทุกเมื่อผู้ที่เจริญมุทิตาภาวนาเช่นนี้ ย่อมกำจัด อรติ และความริษยาได้

๔. **อุเบกขา** ความวางเฉย หมายถึง การวางตนเป็นกลาง ความวางเฉย ไม่เอนเอียงเข้าไปด้วยความไม่ชอบ หรือชอบก็ตาม ควรใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุผล ด้วยความยุติธรรมไม่เสียใจ เมื่อคนที่เรารักพบกับความวิบัติ ไม่ดีใจเมื่อคนที่เราชอบพบกับความพินาศ พึงวางใจให้เป็นกลางด้วยความรู้สึกว่า สัตว์ทั้งปวงย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมที่ตนได้ทำมา

ผู้ที่เจริญอุเบกขาภาวนา ย่อมกำจัดปฏิกะ คือความขัดเคือง หงุดหงิดด้วยอำนาจโทสะซึ่งเกิดจากอนิฏฐารมณ์ที่กระทบกระทั่ง ส่งผลให้เกิดความโกรธ ความพยาบาท เป็นต้น

ข้อควรจำ

อัปมัญญา คือ การภาวนาอันมีสัตว์หาประมาณมิได้ ได้แก่ การแผ่โดยไม่เจาะจง หมู่ นั้นหมู่นี้แต่แผ่ไปโดยไม่จำกัดทุกหมู่เหล่าไม่มีประมาณ

พรหมวิหาร คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ได้แก่ การแผ่โดยไม่เจาะจงหมู่นั้นหมู่นี้

พระอริยบุคคล ๔

๑. พระโสดาบัน

ผู้เข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพาน

๒. พระสกทาคามี ผู้จะมาเกิดอีกครั้งเดียว

๓. พระอนาคามี ผู้ไม่มาสู่โลกนี้อีก

๔. พระอรหันต์ ผู้ไกลจากกิเลส

พระอริยบุคคล คือ บุคคลผู้สูงสุดเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ เพราะได้บรรลุนิพพาน โดยการจำแนกตามลำดับของการละกิเลส มี ๔ อย่าง

๑. พระโสดาบัน ผู้เข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพาน หมายถึง ผู้ที่เข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพาน มี ๓ จำพวก

๑.๑ เอกพีช ผู้มีพีช คือ เกิดอีกเพียงครั้งเดียว

๑.๒ โกลังโกละ คือ ผู้ไปจากตระกูลสู่ตระกูล เกิดอีก ๒-๓ ชาติ

๑.๓ สัตตักขัตตอุปรมะ ผู้มีภพ ๗ เป็นอย่างยิ่ง คือ จะต้องเกิดอีก ๔ ชาติขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๗ ชาติ

พระโสดาบันละสังโยชน์ ได้ ๓ อย่างคือ

๑. สักกายทิฏฐิ ความเห็นเป็นเหตุให้ถือตัวถือตน

๒. วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยไม่แน่ใจกับปฏิบัติที่เราปฏิบัติอยู่

๓. สีลัพพตปรามาส ความถ่อมมั่นในศีลพรตโดยสักว่าทำตามๆ กันไปอย่างม

งาย

๒. พระสกทาคามี ผู้จะมาเกิดอีกครั้งเดียว หมายถึง ผู้จะมาเกิดอีกครั้งเดียว คือ เมื่อตายแล้วจะไปบังเกิดในเทวโลกแล้วจะกลับมาเกิดในมนุษย์อีกครั้งหนึ่งก็จะบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์

พระสกทาคามีละสังโยชน์ได้ ๓ อย่างเหมือนกับพระโสดาบันและลดความรุนแรงของราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงได้

๓. พระอนาคามี ผู้ไม่มาสู่โลกนี้อีก หมายถึง หลังจากตายไปแล้ว จะไปบังเกิดในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส ๕ ชั้น ได้แก่ อวิหา อตปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิษฐา และจะบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ในพรหมโลกชั้นสุทธาวาสนั่นเอง ตามกำลังอ่อนแก่ของอินทรีย์ทั้ง ๕

พระอนาคามีละสังโยชน์ได้ ๕ อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

กามราคะ คือ ความกำหนัดในกามคิดใจรสของกามคุณ

ปฏิบัติ คือ ความกระทบกระทั่งทางใจ หรือ ความหงุดหงิดขัดเคืองใจ

๔. พระอรหันต์ ผู้ไกลจากกิเลส หมายถึง เป็นผู้หักงอแห่งสังสารวัฏฏ์ เป็นผู้
ควรแก่การบูชาไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกพระอรหันต์ละสังโยชน์ได้ ๑๐ อย่าง ได้หมด
สิ้น

สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ
เรียกว่า

โอรัมภาคิยสังโยชน์

สังโยชน์เบื้องสูง ๕ คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา เรียกว่า **อุทธัม
ภาคิยสังโยชน์**

มีความหมายดังนี้

รูปราคะ คือ ความติดใจในอารมณ์ที่เป็นรูปฌาน

อรูปราคะ คือ ความติดใจในอารมณ์ที่เป็นอรูปฌาน หรือติดอยู่ในรูปภพ

มานะ คือ ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่

อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ คิดไปเรื่อยๆ หาสาระไม่ได้

อวิชชา คือ ความไม่รู้จริง

โอฆะ ๔

๑. กาโมฆะ โอฆะคือกาม

๒. ภโวฆะ โอฆะคือภพ

๓. ทิฏฐิโฆฆะ โอฆะคือทิฏฐิ

๔. อวิชโฆฆะ โอฆะคืออวิชชา

โอฆะ หมายถึง กิเลสเป็นดุจห้วงน้ำท่วมทับ พัดพัดพัดทำให้พลัดตกลงไปสู่ความ
พินาศ ๔ ประการ

๑. กาโมฆะ โอฆะคือกาม หมายถึง กิเลสดุจห้วงน้ำคือกามได้แก่ความรักใคร่ที่
เกิดขึ้นเพราะคำริถึงวัตถุกามมี รูป เสียง เป็นต้นที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ พอใจ

๒. ภโวฆะ โอฆะคือภพ หมายถึง กิเลสดุจห้วงน้ำคือ ภพ ได้แก่ ความรักใคร่
ในภพ ยังมีความพอใจ ติดใจ กลุ่มหลงอยู่ในภพทั้ง ๓ กามภพ รูปภพ อรูปภพ

๓. ทิฏฐิโณมะ โอนะคือทิฏฐิ หมายถึง กิเลสเป็นดุจห้วงน้ำ คือ ทิฏฐิ มีความเห็นผิด เช่น เห็นว่าทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ไม่มีผล เป็นต้น เป็นเหตุให้ปฏิเสธเรื่องบาปบุญ คุณโทษ นรก สวรรค์ สามารถทำความชั่วได้ทุกอย่าง

๔. อวิชโชนะ โอนะคืออวิชา หมายถึง กิเลสดุจห้วงน้ำคือ อวิชา ซึ่งแปลว่า ความไม่รู้ เป็นเหตุไม่ให้อูู้ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ รวมถึงความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้อดีตและไม่รู้อนาคต ไม่รู้ในปฏิจสมุปบาท เรียกว่า อวิชา ๘

ข้อควรจำ

ที่เรียกว่า โอนะ เพราะเป็นกิเลสดุจห้วงน้ำ

ที่เรียกว่า โยคะ เพราะประกอบสัตว์ไว้ในภพ

ที่เรียกว่า อาสวะ เพราะเป็นกิเลสที่หมักหมมอยู่ในสันดานของสัตว์ทั้งหลาย

กิจในอริยสัจ ๔

๑. ปริญญา กำหนดรู้ทุกขสัจ

๒. ปหานะ ละสมุทัยสัจ

๓. สัจฉิกรณะ ทำให้แจ้งนิโรธสัจ

๔. ภาวนา ทำมรรคสัจให้เกิด

กิจในอริยสัจ หมายถึง หน้าที่อันจะต้องทำในอริยสัจ ให้ถึงพร้อม ๔ ประการ

๑. ปริญญา กำหนดรู้ทุกขสัจ หมายถึง ศึกษาให้อูู้และเข้าใจตามสภาพที่เป็นจริง เช่น รู้ว่าความเกิดเป็นทุกข์ ความเกิด ความแก่ และความตายก็เป็นทุกข์ อีกทั้งความเศร้า โศกพิไรรำพัน ความเสียใจ ความพลัดพรากจากสิ่งที่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์

๒. ปหานะ ละสมุทัยสัจ หมายถึง กำจัดตัณหาทั้ง ๓ ให้หมดสิ้นไปเพราะถ้าตัณหายังไม่ถูกทำลาย ทุกข์ก็ยังมีอยู่รำไปไม่รู้จบ

๓. สัจฉิกรณะ ทำให้แจ้งนิโรธสัจ หมายถึง พระนิพพานเป็นกิจที่ควรทำให้แจ้ง กล่าวคือ เมื่อละตัณหาอันเป็นกิจที่ควรละได้แล้วจึงจะเข้าถึงพระนิพพานได้

๔. ภาวนา ทำมรรคสัจให้เกิด หมายถึง การปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นมรรควิธีที่ประเสริฐสำหรับดับทุกข์เป็นกิจที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดขึ้นจนบรรลุถึงจุดหมายสูงสุด คือ นิพพาน

บริษัท ๔

๑. ภิกษุ

๒. ภิกษุณี

๓. อุบาสก

๔. อุบาสิกา

บริษัท หมายถึง พุทธบริษัท ๔ ที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาและ
พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้พุทธบริษัท ๔ ปกป้องดูแล สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา
มี ๔ ได้แก่

๑. ภิกษุ คือ ผู้ที่เห็นภัยในสังสารวัฏเป็นคำเรียกชื่อของนักบวชชายใน
พระพุทธศาสนาเท่านั้น และต้องมีคุณสมบัติตามพุทธบัญญัติดังนี้

๑.๑ เป็นชายแท้

๑.๒ มีอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป

๑.๓ ไม่เป็นคนวิบัติ เช่น ถูกตอน แผลงเพศ เป็นต้น

๑.๔ ไม่เคยทำความผิดร้ายแรง เช่น ฆ่าบิดามารดา เป็นต้น

๑.๕ ไม่เคยทำความผิดเสียหายอย่างหนักในพระพุทธศาสนา เช่น เคยเป็นภิกษุ
ต้องอาบัติปาราชิกมาก่อน เป็นต้น

๒. ภิกษุณี คือ นักบวชหญิงในพระพุทธศาสนา ต่างจากภิกษุดังนี้

๒.๑ ต้องรักษาศีล ๖ ข้อเป็นเวลา ๒ ปี ที่เรียกว่า ลิกขมานา

๒.๒ เข้าบวชในสงฆ์สองฝ่าย คือ ในสำนักของภิกษุก่อน แล้วจึงบวชในสำนัก
ของภิกษุณี

ในภายหลัง

๒.๓ เมื่อบวชแล้วต้องรักษาศีล ๓๑๑ ข้อ

๓. และ ๔. อุบาสก อุบาสิกา คือ ชายหญิงผู้เข้าไปนั่งใกล้พระรัตนตรัย หรือผู้
ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาผู้น้อมรับเอาพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต ต้องรักษาศีล ๕
ศีล ๘ อย่างเคร่งครัด และต้องเข้าจำอุโบสถทั้งที่เป็นปกติอุโบสถด้วยปฏิชาครอุโบสถ
ด้วยตามวาระอันสมควร อีกทั้งคุณสมบัติที่อุบาสกอุบาสิกาต้องมีคือ มีศรัทธา มีศีล ไม่
เชื่อมงคลตื่นข่าว ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา ทำบุญแต่ในพระพุทธศาสนา
เท่านั้น

บริษัท ๔

๑. กษัตริย์

๒. พราหมณ์

๓. กฤหบดี , คหบดี

๔. สมณะ

บริษัท อีกอย่างหนึ่ง หมายถึง หมู่คณะต่างๆ ไปในสมัยพุทธกาลหรือชุมชนตามลำดับสังคมมี ๔ กลุ่มดังนี้

๑. กษัตริย์ หมายถึง พระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ ทรงตั้งอยู่ในทศพิศราชธรรม เป็นที่ยอมรับยกย่องของมหาชน

๒. พราหมณ์ หมายถึง พราหมณ์ที่ทำหน้าที่สอนศาสนาในลัทธิของตน (ชาวฮินดู) เชื่อว่าพราหมณ์เทียบเท่ากับกษัตริย์ เพราะสืบสายมาจากพราหมณ์

๓. กฤหบดี , คหบดี หมายถึง ชุมชนของกฤหัสถ์ผู้ที่มีฐานะดี มั่นคง มีธุรกิจเป็นของตนเอง เป็นต้น

๔. สมณะ หมายถึง ผู้สงบด้วยกาย วาจา ใจ ได้แก่ ชุมชนแห่งสมณะมีนักบวชนักพรต ผู้สงบด้วยกาย วาจา ใจ ถ้าหมายถึงนักบวชในพระพุทธศาสนา ก็คือ พระภิกษุสงฆ์ ทั้งที่เป็นสมมติสงฆ์และอริยสงฆ์

บุคคล ๔

๑. อุกมฤตัญญู

ผู้อาจรู้ธรรมที่ท่านเพียงยกหัวข้อขึ้นแสดง

๒. วิปจิตัญญู

ผู้รู้ธรรมต่อเมื่อขยายความแล้ว

๓. เนยยะ

ผู้พอแนะนำได้

๔. ปทปรมะ

ผู้มีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง

บุคคล หมายถึง การจำแนกบุคคลตามสติปัญญาและอุปนิสัยที่สามารถจะรู้ธรรมได้ช้าหรือเร็วโดยจำแนกได้ ๔ กลุ่ม

๑. อุกมฤตัญญู ผู้รู้ธรรมที่ท่านเพียงยกหัวข้อขึ้นแสดง หมายถึง ผู้มีปัญญามาก มีบารมีธรรมที่ได้สั่งสมมามาก เพียงแค่ยกหัวข้อขึ้นแสดงก็สามารถบรรลุธรรมได้ทันที

เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่เหนือน้ำ พอได้รับแสงพระอาทิตย์ก็จะบานได้

๒. วิปจิตัญญู ผู้รู้ธรรมต่อเมื่อขยายความแล้ว หมายถึง ผู้ารู้ธรรมได้ต่อเมื่อท่านได้อธิบายพิศดารออกไป แจกแจง ยกตัวอย่าง อุปมาอุปไมยให้ฟังก็จะสามารถรู้และเข้าใจได้ เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำอีก ๑-๒ วัน พอถูกแสงพระอาทิตย์ก็จะบานได้

๓. เนยยะ ผู้พอแนะนำได้ หมายถึง ผู้มีปัญญาน้อย ผู้ได้สั่งสมบุญบารมีมาน้อย ต้องคอยชี้แจง แนะนำ สั่งสอนอยู่บ่อยๆ ด้วยวิธีการอบรม ฝึกฝนไปเรื่อยๆ ก็จะสามารรถเข้าใจได้ เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ในน้ำ อีกไม่ช้าไม่นานก็จะขึ้นพ้นน้ำ พอพระอาทิตย์ถูกส่องก็จะบานได้

๔. ปทปรมะ ผู้มีบทเป็นอย่างไร หมายถึง บุคคลที่ขาดบารมีธรรมแม้ว่าจะได้ฟังธรรมมาก ทรงจำไว้มาก สอนธรรมก็มาก แต่ก็ยังไม่อาจรู้ธรรมในชาตินั้นได้ แต่ธรรมที่เขาได้ฟังหรือทรงจำไว้ได้ก็จะเป็นอุปนิสัยบารมีของเขาในชาติต่อไป เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ในโคลนตม มีโอกาสที่จะโผล่ขึ้นมาบานได้ยากย่อมเป็นภักษาของปลาและเต่าไปก่อนที่จะได้บรรลุธรรม

มรรค ๔

๑. โสดาปัตติมรรค	๒. สกทาคามิมรรค
๓. อนาคามิมรรค	๔. อรหัตตมรรค

มรรค หมายถึง ญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้เด็ดขาด หรือลำดับขั้นของการบรรลุ มรรคแต่ละขั้นที่กำจัดสังโยชน์ ๑๐ ได้ หรือ เหตุที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถละสังโยชน์ได้ มี ๔ ประเภท

๑. โสดาปัตติมรรค หมายถึง มรรค (เหตุ) อันทำให้ถึงกระแสพระนิพพานเป็นครั้งแรกซึ่งจะทำให้เป็นพระโสดาบัน เป็นเหตุให้ละสังโยชน์ได้ ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

๒. สกทาคามิมรรค หมายถึง มรรค (เหตุ) อันทำให้เป็นพระสกทาคามี ผู้จะกลับมาเกิดอีกครั้งเดียว เป็นเหตุให้ละสังโยชน์ได้ ๓ เหมือนกับโสดาปัตติมรรค และยังลดความรุนแรงของราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงได้

๓. **อนาคามีมรรค** หมายถึง มรรค (เหตุ) อันทำให้เป็นพระอนาคามี ผู้จะไม่กลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีกแล้ว เป็นเหตุให้ละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ ๕ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ เรียกว่า โอรัมภาคิยสังโยชน์

๔. **อรหัตตมรรค** หมายถึง มรรค (เหตุ) อันทำให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ คือ เป็นผู้ละกิเลส และบาปกรรมทั้งปวง เป็นผู้บริสุทธิด้วยกาย วาจา ใจ เป็นเหตุให้ละสังโยชน์ได้ทั้ง ๑๐ คือ

- **สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕** ได้แก่ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ เรียกว่า โอรัมภาคิยสังโยชน์

- **สังโยชน์เบื้องสูง ๕** ได้แก่ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา เรียกว่า อุทธัมภาคิยสังโยชน์

ผล ๔

๑. **โสดาปัตติผล**

๒. **สกทาคามีผล**

๓. **อนาคามีผล**

๔. **อรหัตตผล**

ผล หมายถึง อานิสงส์ที่สืบเนื่องจากการละสังโยชน์ได้ด้วยมรรค หรือประโยชน์ที่พึงจะได้รับ หมายถึง อานิสงส์แห่งญาณที่พระอริยบุคคลพึงได้รับหลังจากที่กำจัดสังโยชน์ได้ตามลำดับขั้น มี ๔ ระดับเหมือนกัน

๑. **โสดาปัตติผล** หมายถึง ผลแห่งการเข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพาน ผู้ได้บรรลุผลในขั้นนี้จะเป็นพระโสดาบัน จะไม่ตกต่ำ ไม่มีการตกไปในอบายภูมิ ๔ ได้แก่ นรก เปรตอ สুরกาย สัตว์ดิรัจฉาน อย่างแน่นอน

๒. **สกทาคามีผล** หมายถึง ผลอันพระสกทาคามีจะพึงได้รับ คือ มาเกิดในโลกมนุษย์อีกเพียงชาติเดียวก็บรรลุพระอรหันต์ ผู้ที่ได้บรรลุธรรมขั้นนี้ เรียกว่า พระสกทาคามี

๓. **อนาคามีผล** หมายถึง ผลอันพระอนาคามีจะพึงได้รับ คือ ไม่กลับมาเกิดในกามาวจรภูมิอีก (๑๑ ภูมิ) จะบรรลุอรหัตตผลในสุทธาวาสพรหมโลก ๕ ชั้น นั่นเอง ผู้ได้บรรลุธรรมขั้นนี้ เรียกว่า พระอนาคามี

๔. **อรหัตตผล** หมายถึง ผลอันพระอรหันต์จะพึงได้รับ คือ เมื่อบรรลุพระอรหันต์แล้วไม่ต้องถือปฏิบัติอีก เป็นการสิ้นภพสิ้นชาติ ข้ามพ้นสังสารวัฏแล้ว ผู้ได้บรรลุธรรมขั้นนี้ เรียกว่า พระอรหันต์

ข้อควรจำ

ท่านเปรียบเทียบ สัจโยชน์ มรรค ผล ไว้ดังนี้

สัจโยชน์ เปรียบเหมือน โรคที่อยู่อาศัยในร่างกาย

มรรค เปรียบเหมือนการรักษาโรคให้หาย

ผล เปรียบเหมือนความสุขสบายอันเกิดจากการหายโรค

ปัญหาและเฉลย

๑. ยาบ้า ยาเสพติดทุกชนิด พิจารณาแล้วควรทำอะไร ?

ก. เสพ

ข. **อดกลั้น**

ค. เว้น

ง. บรรเทา

๒. คนที่เลิกสูบบุหรี่ ทนต่อทุกขเวทนา ยิ่งใจไม่สูบตรงกับข้อใด

ก. พิจารณาแล้วเสพต่อ

ข. **พิจารณาแล้วอดกลั้น**

ค. พิจารณาแล้วเว้น

ง. พิจารณาแล้วบรรเทา

๓. ผู้ไม่คิดจองเวรผู้อื่น ชื่อว่า ประพฤติอภัสเสนธรรม ข้อใด ?

ก. พิจารณาแล้วเสพ

ข. พิจารณาแล้วอดกลั้น

ค. พิจารณาแล้วเว้น

ง. **พิจารณาแล้วบรรเทา**

๔. เมื่อรู้ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด” พึงปฏิบัติตามหลักอภัสเสนธรรมข้อใด ?

ก. พิจารณาแล้วเสพ

ข. **พิจารณาแล้วเว้น**

ค. พิจารณาแล้วอดกลั้น

ง. พิจารณาแล้วบรรเทา

๕. พิจารณาแล้วอดกลั้น ตรงกับข้อใด ?

ก. งดเหล้าเข้าพรรษา

ข. เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด

ค. อดเปรี้ยวไว้กินหวาน

ง. **เวรระงับด้วยการไม่จองเวร**

๖. ควรปฏิบัติต่อคนที่โกรธเราอย่างไร ?

ก. ออกกลิ่นไม้โกธธอบ ข. แม่เมตตาให้เสมอ

ค. หมั่นทำดีให้ **ง. ถูกทุกข้อ**

๗. ในอบิเสนธรรม ข้อพิจารณาแล้วบรรเทา ตรงกับข้อใด ?

ก. งคเหล่าเข้าพรรษา ข. งคอบายมุข

ค. งคองเวรต่อกัน ง. งคสูบบุหรี่

๘. “อยากเห็นคนไทย อยู่ดีกินดี” หมายถึงข้อใด ?

ก. เมตตา ข. กรุณา

ค. มุทิตา ง. อุเบกขา

๙. แสดงความยินดีกับลูกที่ขโมยของคนอื่นได้สำเร็จ ข้อใดถูกต้อง ?

ก. เมตตา ข. กรุณา

ค. มุทิตา **ง. ไม่มีข้อถูก**

๑๐. อะไรเป็นข้าศึกโดยตรงของเมตตา ?

ก. กามราคะ ข. ริษยา

ค. พยาบาท ง. วิหิงสา

๑๑. ข้อใดเป็นความหมายของ “อัปมัญญา” ?

ก. ปฏิปทาของท่านผู้ใหญ่ ข. ปฏิปทาของพระอรหันต์

ค. มีสัตว์หาประมาณมิได้ ง. มีสัตว์เจาะจงเป็นอารมณ์

๑๒. ข้อใดเป็นความหมายที่แท้จริงของเมตตาพรหมวิหาร ?

ก. ความรักกัน **ข. ความปรารถนาดีต่อกัน**

ค. การช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข ง. การช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

๑๓. ผู้ปรารถนาให้คนอื่นมีความสุขความเจริญ โดยไม่เจาะจงว่าใคร จัดเป็นอัปมัญญาข้อใด ?

ก. เมตตา ข. กรุณา

ค. มุทิตา ง. อุเบกขา

๑๔. ผู้ที่เห็นคนอื่นได้ดีแล้วมีจิตริษยา เชื่อว่าไม่มีอัปมัญญาข้อใด ?

ก. เมตตา ข. กรุณา

ค. มุทิตา ง. อุเบกขา

๑๕. ทำอย่างไรจึงไม่ริษยาผู้อื่น ?

ก.หมั่นแผ่เมตตา

ข.หมั่นแผ่กรุณา

ค.หมั่นเจริญมูทิตา

ง.หมั่นเจริญอุเบกขา

๑๖. อปัมัญญาข้อใด เป็นคุณให้เกิดความเที่ยงธรรม ?

ก.เมตตา

ข.กรุณา

ค.มูทิตา

ง.อุเบกขา

๑๗. เมื่อมีคนอื่น โกรธเราควรปฏิบัติอย่างไร ?

ก.ไม่โกรธตอบ

ข.แผ่เมตตาให้เสมอ

ค.หมั่นทำความดีไว้

ง.ถูกทุกข้อ

๑๘. เมตตาควรแผ่ให้แก่สัตว์จำพวกใด ?

ก.สัตว์ทุกจำพวก

ข.สัตว์ผู้ประสบทุกข์

ค.สัตว์ผู้ประสบสุข

ง.สัตว์ที่ตายแล้ว

๑๙. กรุณาควรแผ่ให้แก่สัตว์จำพวกใด ?

ก.สัตว์ทุกจำพวก

ข.สัตว์ผู้ประสบทุกข์

ค.สัตว์ผู้ประสบสุข

ง.สัตว์ผู้ใกล้ตาย

๒๐. ปรรณนาให้ผู้อื่นมีความสุข จัดเป็นอปัมัญญาข้อใด ?

ก.เมตตา

ข.กรุณา

ค.มูทิตา

ง.อุเบกขา

๒๑. พระอริยบุคคลที่ละอุทัมภาคิยสังโยชน์ได้ คือ... ?

ก. พระอรหันต์

ข. พระอนาคามี

ค. พระสกทาคามี

ง. พระโสดาบัน

๒๒. ข้อใด จัดลำดับพระอริยบุคคลได้ถูกต้อง ?

ก. พระโสดาบัน พระอนาคามี พระสกทาคามี พระอรหันต์

ข. พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอรหันต์ พระอนาคามี

ค. พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์

ง. พระโสดาบัน พระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี

๒๓. โสดาบัน แปลว่าอะไร ?

ก. ผู้ประเสริฐสูงสุด

ข. ผู้ไกลจากกิเลส

ค. ผู้ไม่มาสู่โลกนี้อีก

ง. ผู้ถึงกระแสพระนิพพาน

๓๓. อริยสัจข้อใด จัดว่าเป็นเหตุ ?

ก.ทุกข์ สมุทัย ข.สมุทัย นิโรธ

ค.สมุทัย มรรค ง.มรรค นิโรธ

๓๔. บริษัท ๔ ปัจจุบันนี้ บริษัทไหนไม่มีแล้ว ?

ก. ภิกขุ ข. ภิกษุณี

ค. อุบาสก ง. อุบาสิกา

๓๕. การปกป้องพระพุทธศาสนาความเป็นหน้าที่ของใคร ?

ก. บริษัท ๔ ข. พระภิกษุ

ค. อุปาสุก-อุบาสิกา ง. รัฐบาล

๓๖. นิิกายเถรวาทในประเทศไทย ไม่มีพุทธบริษัทใด ?

ก.ภิกษุ ข.ภิกษุณี

ค.อุบาสก ง.อุบาสิกา

๓๗. พุทธบริษัทเช่นไร ควรเรียกว่า “ใกล้เกลือกินด่าง” ?

ก.เชื่อเรื่องทรงเจ้าเข้าผี ข.เชื่อเรื่องเสน่ห์ยาแฝด

ค.เชื่อสิ่งศักดิ์บันดาล ง.ถูกทุกข้อ

๓๘. บุคคลในข้อใดเปรียบเหมือนดอกบัวใต้น้ำ ?

ก. วิปจิตัญญ ข. ปทปรมะ

ค. อุคฆติตัญญ ง. เนยยะ

๓๙. นักเรียนที่ต้องฟังครูอธิบายบทเรียนตั้งหลายครั้ง จึงจะเข้าใจ จัดเป็นบุคคลประเภทใด ?

ก.อุคฆติตัญญ ข.วิปจิตัญญ๔

ค.เนยยะ ง.ปทปรมะ

๔๐. ผู้ใดอุปมาเหมือนดอกบัวเสมอน้ำ จักบานในวันพรุ่ง ?

ก.ผู้พอแนะนำได้ ข.ผู้รู้ธรรมพอยกหัวข้อแสดง

ค.ผู้จำได้เฉพาะบท ง.ผู้รู้ธรรมเมื่ออธิบายความ

๔๑. บุคคลที่พอแนะนำให้ตรัสรู้ตามได้ ตรงกับข้อใด ?

ก.อุคฆติตัญญ ข.วิปจิตัญญ

ค.เนยยะ ง.ปทปรมะ

๔๒. ข้อไหนไม่ใช่อุปมาเกี่ยวกับมรรคและผล ?

ก. สังโยชน์เหมือนโรคในกาย

ข. กิเลสเป็นตัวเพิ่มโรค

ค. มรรคเหมือนกับการรักษาโรคให้หาย

ง. ผลคือความสบายจากการหายจากโรค

๔๓. ญาณเป็นเหตุละสังโยชน์ได้เด็ดขาดคือ...?

ก. ภูมิ

ข. ผล

ค. มรรค

ง. จิต

๔๔. พระโศดบันละสังโยชน์ได้กี่อย่าง ?

ก. ๒

ข. ๓

ค. ๔

ง. ๕

๔๕. คำว่า “พระอนาคามี” แปลว่าอะไร ?

ก. ผู้เวียนว่ายตายเกิด

ข. ผู้ไม่มาสู่ภพนี้

ค. ผู้เกิดอีกครั้งเดียว

ง. ผู้ไม่เกิดอีก

๔๖. ผู้บรรลุธรรมระดับใด ไม่มีความรักใคร่ทางกาม ?

ก. ผู้ได้ฌานสมาบัติ

ข. พระโศดบัน

ค. พระสกทาคามีมรรค

ง. พระอนาคามีมรรค

๔๗. ผู้บรรลุมรรคตั้งแต่ระดับใด จึงจะไม่ไปอบาย ?

ก. อรหัตมรรค

ข. อนาคามีมรรค

ค. สกทาคามีมรรค

ง. โศดาปัตติมรรค

เฉลย

๑. ข

๒. ข

๓. ง

๔. ข

๕.

ง

๖. ง

๗. ก

๘. ก

๙. ง

๑๐. ก

๑๑. ก

๑๒. ข

๑๓. ก

๑๔. ก

๑๕.

ก

๑๖. ก

๑๗. ง

๑๘. ก

๑๙. ข

๒๐.

ข

๒๑. ก	๒๓. ก	๒๓. ง	๒๔. ข	
๒๕. ง				
๒๖. ก	๒๗. ก	๒๘. ก	๒๙. ก	๓๐.
ก				
๓๑. ข	๓๒. ง	๓๓. ก	๓๔. ข	๓๕.
ก				
๓๖. ข	๓๗. ง	๓๘. ข	๓๙. ก	๔๐.
ง				
๔๑. ก	๔๒. ข	๔๓. ก	๔๔. ข	๔๕.
ข				
๔๖. ง	๔๗. ง			

ปัญหาที่ คือ

หมวด ๕

อนุப்புพิกธา ๕

๑. ทานกถา	การพรรณนาคุณของการให้ทาน
๒. สัตถกถา	การพรรณนาคุณของการรักษาศีล
๓. สักคกถา	การพรรณนาคุณเรื่องสวรรค์
๔. กามาทีนวกถา	การพรรณนาโทษของกาม
๕. เนกขัมมานิสังสกถา	การพรรณนาถึงการออกจาก

อนุப்புพิกถา หมายถึง เทศนาที่แสดงไปตามลำดับ เพื่อฟอกอภัยของสัตว์ให้หมดจดเป็นขั้นๆ จากง่ายไปหายากเพื่อเตรียมจิตของผู้ฟังให้พร้อมที่จะรับฟังธรรมขั้นสูงๆ คือ อริสัจ ๔ มี ๕ ประการ

๑.ทานกถา คือ การพรรณนาคุณของการให้ทานและอานิสงส์ของการให้ทานว่าเป็นเหตุให้ได้รับความสุข เป็นที่รักของชนหมู่มาก เป็นบ่อเกิดแห่งโภคสมบัติทั้งปวง และที่สำคัญเป็นหลักประกันชีวิตในเวลาจะสิ้นไป

๒.ศีลกถา คือ การพรรณนาคุณของการรักษาศีลและอานิสงส์ของการรักษาศีลว่าผู้ที่มีศีลย่อมไม่ประสบความเดือดร้อนใจ จากที่ไหนๆ เพราะการมีศีลเหมือนมีอาวุธห่อหุ้มกายอันประเสริฐเป็นหลักประกันการได้สมบัติทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

๓.สัจจกถา คือ การพรรณนาคุณเรื่องสัจจว่าเป็นที่เพียบพร้อมไปด้วยกามคุณอันเป็นทิพย์มีแต่สิ่งที่น่ารื่นรมย์บันเทิงใจซึ่งเป็นภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา เป็นผลที่ได้จากการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น

๔.กามาทีนวกถา คือ การพรรณนาโทษของกามว่า แม้จะเป็นความสุขแต่ก็มี ความทุกข์เจือปน ไม่จริงยั่งยืน มีคุณน้อย แต่มีโทษมาก เพราะเป็นเหตุให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏฏ์ เป็นต้น

๕.เนกขัมมานิสังสกถา คือ การพรรณนาถึงการออกจากกามและอานิสงส์ของการออกบวชว่าเป็นทางปลอดโปร่งจากสิ่งที่ยั่ววนใจ เพื่อให้เกิดความพอใจที่จะค้นหาวิธีการทำให้ไม่ให้หมกมุ่นอยู่ในกาม วิธีที่ดีที่สุด คือ การออกบวชบำเพ็ญเพียรสมณะธรรมจนได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

มัจฉริยะ ๕

๑. อาวาสมัจฉริยะ	ความตระหนี่ที่อยู่
๒. กุลมัจฉริยะ	ความตระหนี่สกุล
๓. ตาถมัจฉริยะ	ความตระหนี่ตาถ
๔. วัฒนมัจฉริยะ	ความตระหนี่วรรณะ

ตกอยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ยั่งยืนจริง ให้พิจารณา
อย่างนี้เพื่อไม่ให้ติดและลุ่มหลงอยู่ในกองสังขาร

๒. กิเลสมาร มารคือกิเลส หมายถึง มารทั้งที่เป็นกิเลสกรรมและวัตถุกรรมที่จัดเป็น
มารเพราะเมื่อถูกกิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ ครอบงำแล้วจะทำให้สัตว์ได้รับความ
เดือดร้อน ความลุ่มหลงไม่รู้จริงทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

๓. อภิสังขารมาร มารคืออภิสังขาร หมายถึง เป็นการปรุงแต่งของกรรม ๓ อย่าง
คือ

๓.๑ ปุญญาภิสังขาร (บุญ) คือ ได้ผลเป็นความสุขในปัจจุบันและอนาคต

๓.๒ อปุญญาภิสังขาร (บาป) คือ ได้ผลเป็นความทุกข์ในปัจจุบันและอนาคต

๓.๓ อเนญชาภิสังขาร (อเนจชา) คือ บุคคลที่ได้ฉันท ย่อมเกิดปีติ โสมนัส เป็น
ต้น

ส่วนในข้อนี้ หมายถึงเอา อปุญญาภิสังขาร ทำให้สัตว์เป็นไปในอำนาจของการเกิด แก่ เจ็บ
ตาย ซึ่งถูกบาปปรุงแต่งขัดขวางไม่ให้บรรลุถึงความหลุดพ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ได้

๔. มัจจุมาร มารคือมัจจุ (ความตาย) หมายถึง ทำให้หมดโอกาสทำความดี
ต่อไป เพราะความตายไม่มีนิमितหมายเราจะตายเมื่อไหร่ไม่รู้

๕. เทวบุตรมาร มารคือเทวบุตร หมายถึง เทพผู้เป็นมารราชาธิราชที่ปกครอง
แดนมารอยู่ในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตตวสวัตติ คอยขัดขวางไม่ให้มีโอกาสทำความดี

ข้อควรจำ

กิเลสมารจัดว่าสำคัญที่สุด เพราะเมื่อได้ตกอยู่ในอำนาจแล้ว ย่อมทำให้เราติดอยู่ในกิเลส
เมื่อติดแล้วก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จบ

เวทนา ๕

๑. สุข	ความรู้สึกละสบายกาย
๒. ทุกข์	ความรู้สึกละไม่สบายกาย
๓. โสมนัส	ความรู้สึกละสบายใจ
๔. โทมนัส	ความรู้สึกละไม่สบายใจ
๕. อุเบกขา	ความรู้สึกละเฉยๆ

เวทนา หมายถึง ความรับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกที่มากระทบเข้า มี ๕ ประการ

๑. สุข คือ ความรู้สึกสบายกายเพราะมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคต่างๆ ทางกายมาเบียดเบียน

๒. ทุกข์ คือ ความรู้สึกไม่สบายกายเพราะมีร่างกายที่ไม่แข็งแรง อ่อนแอ มีโรคภัยที่เกิดขึ้นทางกายเข้ามาเบียดเบียน

๓. โสมนัส คือ ความรู้สึกสบายใจเพราะได้ประสบกับอารมณ์ที่ชอบ ที่ถูกใจ ไม่มีเรื่องราวใดๆ ที่เป็นความรบกวนใจมารบกวน

๔. โทมนัส คือ ความรู้สึกไม่สบายใจเพราะได้ประสบกับอารมณ์ที่ไม่หน้าชอบใจ มีแต่เรื่องเดือดเนื้อร้อนใจอยู่เนืองๆ

๕. อุเบกขา คือ ความรู้สึกเฉยๆ เป็นความรู้สึกทางใจที่ไม่แสดงอาการดีใจหรือเสียใจ มีความรู้สึกเฉยๆ กับอารมณ์ที่เข้ามากระทบ

ปัญหาและเฉลย

๑. หัวข้อธรรมที่เปรียบเหมือนผงซักฟอกอักษาศัยของคนให้หมดจดเป็นชั้นๆ คือ... ?

ก. อริยสัจ ๔

ข. สิกขา ๓

ค. อนุปฺพพิททา ๕

ง. ภาวนา ๓

๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องทานเพื่อประโยชน์อะไร

ก. เพื่อเว้นจากการเบียดเบียน

ข. เพื่อละความเห็นแก่ตัว

ค. เพื่อความประพฤติเรียบร้อย

ง. เพื่อไม่ให้หมกมุ่นอยู่ในกาม

๓. โทษของกามเปรียบได้กับเขียงสับเนื้อ มีความหมายตรงกับข้อใด ?

ก. ผู้มีกำลังมากจึงได้กิน

ข. เจ็บปวดเดือดร้อน

ค. พอเสร็จธุระแล้วต้องล้าง

ง. มีแต่จะร่อยหรอสึกกร่อน

๔. การชักชวนให้คนอื่นมีใจเพื่อแผ่สงเคราะห์ผู้ประสบภัยน้ำท่วมเป็นการกล่าวถึงอนุปฺพพิททาข้อใด ?

ก. ทาน

ข. ศีล

ค. สวรรค์

ง. เนกขัมมาอนิสงส์

๕. คนที่ถูกไฟคือราคะเผาผลาญจิตใจ มักคิดเรื่องใด ?

ก. คิดเรื่องกามารมณ์

ข. คิดเรื่องแก้แค้น

ค. ชัมมมัจฉริยะ

ง. วัณณมัจฉริยะ

๑๔. ถัทธิเหยียดผิด เกิดขึ้นเพราะมีมัจฉริยะข้อใด ?

ก. ชัมมมัจฉริยะ

ข. กุลมัจฉริยะ

ค. วัณณมัจฉริยะ

ง. ลากมัจฉริยะ

๑๕. คนหวงวิชาความรู้ ไม่ยอมถ่ายทอดให้คนอื่น เกรงว่าเขาจะรู้ทันจัดเป็นมัจฉริยะ ?

ก. ชัมมมัจฉริยะ

ข. กุลมัจฉริยะ

ค. วัณณมัจฉริยะ

ง. อาวาสมัจฉริยะ

๑๖. อาวาสมัจฉริยะ คืออะไร ?

ก. ตระหนี่สมบัติ

ข. **ตระหนี่ที่อยู่**

ค. ตระหนี่ลาภ

ง. ตระหนี่ตระกูล

๑๗. คนหวงความดี กลัวคนอื่นจะดีกว่า เชื่อว่าตระหนี่อะไร?

ก. ตระกูล

ข. ที่อยู่

ค. **วรรณะ**

ง. ลาภ

๑๘. คนที่ไม่รู้จักแบ่งปัน หวงไว้บริโภคคนเดียวเพราะตระหนี่อะไร?

ก. ตระกูล

ข. **ลาภ**

ค. วรรณะ

ง. ธรรม

๑๙. มัจฉริยะ ความตระหนี่หวงแหน มีอะไรเป็นสมมุฎฐาน?

ก. มานะ

ข. โทสะ

ค. โมหะ

ง. **โลภะ**

๒๐. “โตนงเตงโตนเต้า กินแต่ของเขา ของเราเก็บไว้” เป็นพฤติกรรมของคนเช่นไร ?

ก. **คนตระหนี่**

ข. คนเห็นแก่ตัว

ค. คนประหยัด

ง. คนมักน้อย

๒๑. ข้อใด เป็นอาวาสมัจฉริยะ ?

ก. **รังเกียจคนต่างชาติ**

ข. ไม่อยากแต่งงานด้วย

ค. หวงแหนศิลปวิทยา

ง. ไม่อยากให้คนอื่นดีกว่า

๒๒. ผู้ประกอบด้วยวัณณมัจฉริยะ มักมีพฤติกรรมเช่นไร ?

ก. เห็นแก่ตัว

ข. **กลัวคนอื่นจะดีกว่า**

ค. ปากว่าตาขยิบ

ง. ชอบมุบมิบเป็นของตัว

เนถย

๑. ป ป	๒. ป	๓. ง	๔. ป	๕.
๖. ป	๗. ป	๘. ง	๙. ง	๑๐. ป
๑๑. ง ๑๕. ป	๑๒. ง	๑๓. ป	๑๔. ป	
๑๖. ป ป	๑๗. ป	๑๘. ป	๑๙. ง	๒๐.
๒๑. ป ป	๒๒. ป	๒๓. ป	๒๔. ป	๒๕.
๒๖. ป ป	๒๗. ป	๒๘. ป	๒๙. ป	๓๐.
๓๑. ป				

นักกะ

คือ

หมวด ๖

จริต ๖

๑. รากจริต

๓. โมหจริต

๕. สัทธาจริต

๒. โทสจริต

๔. วิตักกจริต

๖. พุทธิจริต

จิต หมายถึง ความประพฤติ อุปนิสัย พื้นเพของจิตใจที่แท้จริงที่ฝังแน่นติดอยู่ในสันดานมักแสดงออกมาให้เห็นอยู่เสมอ มี ๖ อย่าง

๑. รากจิต หมายถึง พฤติกรรมของคนที่มีรากะเป็นปกติ คือ มีความประพฤติน่าไปทางรักสวยรักงามติดอยู่ในอารมณ์ที่สวยๆ งามๆ

กัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่คนที่มีรากะเป็นปกติ ได้แก่ อสุภะกัมมัฏฐาน ๑๐ และกายคตาสติ

๒. โทสจิต หมายถึง พฤติกรรมของคนที่มีโทสจิตเป็นปกติ คือ มักจะมีโทสะเกิดขึ้นเสมอ ใจจะร้อน หงุดหงิด มักแสดงออกเบาบาง รุนแรงบ้าง

กัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่คนที่มีโทสจิตเป็นปกติ ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ วัณณกสิณ ๔

๓. โมหจิต หมายถึง พฤติกรรมของคนที่มีโมหะเป็นปกติ คือ เวลาไม่กล้าแสดงออก

หลงงมงายในการเชื่อข่าวลือ

กัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่คนที่มีโมหจิตและวิตกกจิตเป็นปกติ ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ วัณณกสิณ ๔

๔. วิตกกจิต หมายถึง พฤติกรรมของคนที่มีวิตกเป็นปกติ คือ มีความคิดฟุ้งซ่าน ชอบสร้างวิมานในอากาศ วิตกกังวลจนเกินเหตุ

กัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่คนที่มีสัทธาจิตเป็นปกติ ได้แก่ อนุสสติ ๖ (พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวดานุสสติ)

๕. สัทธาจิต หมายถึง พฤติกรรมของคนที่มีศรัทธาเป็นปกติ คือ มีจิตใจพร้อมที่จะเชื่อ เลื่อมใส ในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง

กัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่คนที่มีพุทธิจิต ได้แก่ อุปมานุสสติ มรณานุสสติ อาหารเปฏิกูล สัจญา จตุธาตววัฏฐาน

๖. พุทธิจิต หมายถึง พฤติกรรมของคนที่มีปัญญา เป็นปกติ คือ พฤติกรรมน่าไปในทางใช้เหตุผล ใช้ความคิดพิจารณา

กัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่คนที่มีจิตต่างๆ ไป ได้แก่ กสิณที่เหลือ ๖ อรูปกัมมัฏฐาน จิตทั้ง ๖ สามารถสงเคราะห์ได้ ๓ คู่ตามคุณลักษณะเหมือนกันดังนี้

คู่ที่ ๑ รากจิต กับ สัทธาจิต มีลักษณะเหมือนกันดังนี้

รากจิต เป็นหัวหน้าฝ่ายอกุศล

สัทธาจิต เป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล

คู่ที่ ๒ โทสจจริต กับ พุทธิจริต มีลักษณะเหมือนกันดังนี้

โทสจจริต มีความเบื่อหน่ายในสิ่งที่ไม่ชอบ

พุทธิจริต เบื่อหน่ายในกองสังขารทั้งปวง

คู่ที่ ๓ โมหจจริต กับ วิตักกจจริต มีลักษณะเหมือนกันดังนี้

โมหจจริต มีอาการสงสัย ลังเล

วิตักกจจริต คิดแล้วคิดอีกเหมือนกับว่าไม่แน่ใจ

ธรรมคุณ ๖

๑. สวากขาโต ภควตา ธรรมโม

๒. สันติภูฏโก

๓. อกาลโก

๔. เอहि ปัสสิโก

๕. โอปนยโก

๖. ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ

ธรรมคุณ หมายถึง คุณของพระธรรมซึ่งเป็นหลักเกณฑ์บ่งชี้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรบุญ อะไรบาป อะไรมีประโยชน์ อะไรไม่มีประโยชน์ ถือว่าเป็นกฎแห่งความจริง เป็นสังฆธรรมที่มีคุณค่าอยู่ในตัว มีคุณ ๖ อย่าง

๑. สวากขาโต ภควตา ธรรมโม คือ พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว หมายถึง พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ตรัสไว้อย่างถูกต้องเป็นของจริง ย่อมป้องกันผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ให้ผลตามสมควรแก่ผู้ปฏิบัติ ๓ ระดับ ด้วยความไพเราะ ทั้งเบื้องต้นด้วยศีล ท่ามกลางด้วยสมาธิ และที่สุุดด้วยปัญญา

๒. สันติภูฏโก คือ อันผู้บรรลุพึงเห็นเอง หมายถึง ผู้ที่ได้ปฏิบัติตามเมื่อได้บรรลุแล้วย่อมเห็นประจักษ์ด้วยใจของตนเอง ไม่ต้องเชื่อคำของผู้อื่นสามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเองสำหรับผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติถึงแม้ว่าจะมีคนมาบอกก็ยังไม่เห็นตามไม่ได้ เหมือนกับเรา บริโภคของที่มิรสขม ย่อมรู้ชัดได้ด้วยตนเองว่ามีรสขม คนอื่นไม่สามารถรู้ ดังภาษิตที่ว่า สพุพรสสิ ธรรมโรโส ชินาติ แปลว่า รสแห่งธรรม ย่อมชนะรสทั้งปวง.

๓. อกาลโก คือ ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา (ไม่จำกัดด้วยการเวลา) หมายถึง ผู้ปฏิบัติสามารถจะเห็นจริงได้ทุกเวลา ไม่จำเป็นต้องรอว่าชาติไหนจึงจะได้ ปฏิบัติเมื่อใดก็ได้เมื่อนั้น

๔. เอหิ ปัสสโก คือ ควรเรียกให้มาดู หมายถึง กล้าท้าทายให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสมาพิสูจน์ได้ ให้มาตรวจสอบได้ เพราะธรรมนี้เป็นของจริง ดิจจริง ไม่ว่าจะด้านนามธรรม (มรรค ผล) รูปธรรม (วิทยาศาสตร์)

๕. โอปนยโก คือ น้อมเข้ามาในตัว หมายถึง ควรน้อมเข้ามาในใจด้วยการปฏิบัติ ตามเพื่อให้มรรค ผล เกิดขึ้นในตน จนได้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน

๖. ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ คือ อันวิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน หมายถึง นักปราชญ์ผู้บรรลุแล้ว ย่อมรู้ได้ด้วยตนเอง เห็นประจักษ์แก่ตน คนอื่นจะรู้ด้วยไม่ได้ เหมือนกับเราบริโภคน้ำที่ร้อนแล้ว ย่อมรู้ด้วยตนเอง คนอื่นจะไม่รู้เลยว่า เราร้อนแล้ว คุณของพระธรรมนี้ ย่อมรักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่วทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ปัญหาและเฉลย

๑. ผู้ที่หลงใหลเชื่อสิ่งใดอย่างง่าย ๆ โดยขาดเหตุผลมีจริตอะไร ?

ก. ราคะจริต

ข. สัทธาจริต

ค. พุทธิจริต

ง. วิตกจริต

๒. คนมีวิตกจริต ควรแก้ด้วยการเจริญ ?

ก. อสุภกัมมัฏฐาน

ข. เมตตาภาวนา

ค. มรณัสสติกัมมัฏฐาน

ง. พุทธานุสสติ

๓. คนเชื่อง่าย ไม่ใคร่ครวญเหตุผล ควรแก้ไขด้วยวิธีใด ?

ก. สะกคอารมณ์

ข. พังธรรม สันทนาธรรม

ค. เจริญเมตตา

ง. ใช้ความคิดในทางที่ถูกต้อง

๔. ความมีเมตตา ช่วยแก้ไขคนที่มีจริตเช่นไร ?

ก. ราคะจริต

ข. โทสะจริต

ค. โมหะจริต

ง. วิตกจริต

๕. ผู้ที่เชื่อง่ายโดยขาดเหตุผล เพราะมีจริตอะไร ?

ตัดตะ

คือ หมวด ๗

วิสุทธิ ๗

๑. สีสวิสุทธิ	ความหมจดจดแห่งศีล
๒. จิตตวิสุทธิ	ความหมจดจดแห่งจิต
๓. ทิณฐวิสุทธิ	ความหมจดจดแห่งทิณฐิ
๔. กังขาวิตรณวิสุทธิ สงสัย	ความหมจดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข้ามพ้นความ สงสัย
๕. มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ	ความหมจดจดแห่งญาณเป็นเครื่องว่าทางมีใช่ทาง
๖. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ	ความหมจดจดแห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติ
๗. ญาณทัสสนวิสุทธิ	ความหมจดจดแห่งญาณทัสสนะ

วิสุทธิ หมายถึง ความบริสุทธิ์ในการประพฤติพรหมจรรย์ที่เป็นผลมาจากการ
เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อชำระกาย วาจา ใจ รวมถึงปัญญาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์หรือ
เป็นปัจจัยที่ส่งต่อๆ กัน ไปเป็นขั้นๆ เหมือนรถ ๗ ผลัดส่งให้บุคคลถึงที่หมายอย่างสบาย
มี ๗ อย่าง

๑. สีสวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งศีล หมายถึง ความบริสุทธิ์ที่ได้รับจากการรักษา
บริสุทธิ์ศีล ๔ (ปาฏิโมกขสังวร อินทริยสังวร อาชีวปริสุทธิ ปัจจัยปัจจนเวกขณะ) ไม่ให้
ขาดตกบกพร่องเป็นการรักษาศีลตามลำดับขั้นของตนให้บริสุทธิ์

๒. จิตตวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งจิต หมายถึง การอบรมจิตให้สงบตั้งมั่น อยู่ใน
อารมณ์ของกัมมัฏฐาน เป็นจิตที่ประกอบด้วยสมาธิทั้ง ๓ ตามลำดับ

๒.๑ ขณิกสมาธิ คือ สมาธิชั่วขณะเป็นความอิมใจที่เกิดจากสมาธิชั่วขณะ

๒.๒ อุปจารสมาธิ คือ สมาธิเป็นแต่เฉียดๆ เป็นสมาธิที่เกือบแน่วแน่ ระวัง
นิวรณ ๕ ได้

๒.๓ อัปนาสมาธิ คือ สมาธิแน่วแน่เป็นเอกัคคตาจิต มีความบริสุทธิ์จากนิวรณ
ธรรมเพราะเป็นปทัฏฐานแห่งการเจริญวิปัสสนาต่อไป

๓. ทิณฺณวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งทิณฺณ หมายถึง ความเข้าใจของรูปธรรมตาม
สภาวะตามที่เป็นจริง รู้จักแยกออกเป็นส่วนๆ แล้วเห็นตามความเป็นจริง คือ ทุกสรรพ
สิ่งบนโลกนี้ เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

๔. กังขาวิตรณวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัย
หมายถึง ความรู้ที่สามารถกำหนดรู้เหตุเกิด เหตุดับ แห่งนามรูปได้จนเป็นเหตุให้สิ้น
ความสงสัยในนามรูปในสัคกายทิณฺณเป็นตัวตนของรูปนามทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และ
อนาคต

๕. มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งญาณเป็นเครื่องว่าทางมิใช่
ทาง หมายถึง เมื่อหมดความสงสัยในรูปนามทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคตแล้วก็ตั้งใจ
พิจารณาให้รู้แน่นอนว่า ทางนี้ถูก (วิปัสสนาญาณ) ทางนี้ผิด (วิปัสสนูปกิเลส)

๖. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติ
หมายถึง ความบริสุทธิ์ของปัญญาที่รู้ทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง คือ เมื่อรู้อย่างนี้เป็นทาง
ปฏิบัติที่ถูก ก็น้อมจิตเข้าสู่วิปัสสนาญาณ ยกนามรูปขึ้นเป็นอารมณ์ ด้วยวิปัสสนาญาณ ๘
ในที่สุดย่อมเห็น โลกุตตรธรรม นี้เรียกว่า โคตรภูญาณ เป็นหัวข้อแห่งความเป็นปุชชน
กับความเป็นอริยบุคคล

๗. ญาณทัสสนวิสุทธิ ความหมจดจดแห่งญาณทัสสนะ หมายถึง ความบริสุทธิ์
ของปัญญาที่มีนิพพานเป็นอารมณ์ คือ เป็นญาณของอริยมรรค ๔ (โสดาปัตติมรรค —
อรหัตตมรรค) เป็นเหตุให้ตัดสังโยชน์ตามอริยมรรคนั้นๆ

ข้อควรจำ

ศีลวิสุทธิ

ไม่เป็นสมณะและวิปัสสนา เป็นแต่เพียงฐานของสมณะ

จิตตวิสุทธิ

จัดเป็นสมณะ

อีก ๕ ข้อที่เหลือ

จัดเป็นวิปัสสนา

ข้อ ๑-๖ เป็นโลกียะ

ข้อ ๗ เป็นโลกุตตระ

ปัญหาและเฉลย

๑. ธรรมข้อใดท่านเปรียบเหมือนรถ ๗ ผลัด ส่งต่อบุคคลผู้ไปให้ถึงสถานที่ปรารถนา ?

ก. อริยทรัพย์ ๗

ข. วิสุทธิ ๗

ค. อปรีหานิยธรรม๗

ง. โภชนงค์ ๗

๒. ผู้มีสมาธิในการเรียนหนังสือ เทียบได้กับวิสุทธิข้อไหน ?

ก. สีลวิสุทธิ

ข. จิตตวิสุทธิ

ค. ทิณฐวิสุทธิ

ง. ญาณทัสสนวิสุทธิ

๓. ผู้ไม่มีความสงสัยในบทเรียนต่างๆ เทียบได้กับวิสุทธิข้อไหน ?

ก. จิตตวิสุทธิ

ข. ญาณทัสสนวิสุทธิ

ค. ทิณฐวิสุทธิ

ง. กังขาวิตรณวิสุทธิ

๔. หากจะเปรียบวิสุทธิ ๗ เหมือนกับบันได ๗ ขั้นบันไดขั้นแรกตรงกับข้อใด ?

ก. จิตตวิสุทธิ

ข. ทิณฐวิสุทธิ

ค. สีลวิสุทธิ

ง. ญาณทัสสนวิสุทธิ

๕. ผู้ที่เจริญสมาธิจนได้บรรลุมาน จัดเป็นวิสุทธิข้อใด ?

ก. จิตตวิสุทธิ

ข. กังขาวิตรณวิสุทธิ

ค. สีลวิสุทธิ

ง. ญาณทัสสนวิสุทธิ

เฉลย

๑. ข

๒. ข

๓. ง

๔. ก

๕.

ก

อัฐฐกะ คือ

หมวด ๘

อวิชา ๘

๑. ไม่รู้จักทุกข์

๒. ไม่รู้จักเหตุเกิดแห่งทุกข์

๓. ไม่รู้จักการดับทุกข์

๔. ไม่รู้จักทาง (ข้อปฏิบัติ) ให้ถึงความดับทุกข์

๕. ไม่รู้จักอดีต

๖. ไม่รู้จักอนาคต

๗. ไม่รู้จักทั้งอดีตทั้งอนาคต

๘. ไม่รู้จักปฏิเสธสมุปบาท

อวิชา หมายถึง ความไม่รู้แจ้ง ไม่รู้จริง ในอริยสัจ เป็นต้น มี ๘ อย่าง

๑. **ไม่รู้จักทุกข์** คือ เหตุที่ทำให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ความหนาว ร้อน หิว กระจาย จัดเป็น ทุกข์จร ผมหงอก ฟันหัก นูพร่า ตามัว จัดเป็นทุกข์ประจำ อีกอย่างหนึ่ง การมีสภาพร่างกายไม่ครบถ้วน มีโรคภัยเบียดเบียน มีอุปสรรคขัดขวางในการทำความคิด จัดเป็น กายิกทุกข์ ทั้งหมดนี้เรียกว่า ทุกข์ทางกาย การสูญเสียของรัก ของชอบใจเต็มไปด้วยความเดือดร้อนเพราะความทุกข์ทางกายมาเบียดเบียน ประสบการณ์ที่ไม่น่าชอบใจ ทำให้ใจร้อนกระวนกระวาย ทั้งหมดนี้เรียกว่า ทุกข์ทางใจ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นย่อมไม่รู้ทุกข์ตามความเป็นจริงว่า เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก

๒. **ไม่รู้จักเหตุเกิดแห่งทุกข์** หมายถึง ไม่รู้ต้นสายปลายเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ส่วนใหญ่แล้วแต่โทษว่า สิ่งอื่นหรือผู้อื่น สร้างความทุกข์ให้กับตน ไม่ยอมทำความเข้าใจว่า ที่เราทุกข์อยู่ทุกวันนี้ก็เกิดมาจากค้นหา ความทะยานอยากของตนทั้งสิ้น

๓. **ไม่รู้จักการดับทุกข์** หมายถึง เมื่อไม่รู้เหตุผลก็ไม่ยอมรับว่าค้นหาในจิตใจ เป็นตัวให้เกิดทุกข์ จึงไม่รู้ว่า หากจะดับทุกข์อย่างสนิทต้องดับค้นหาเสียก่อน ทุกข์จึงดับ

๔. **ไม่รู้จักทาง (ข้อปฏิบัติ) ให้ถึงความดับทุกข์** หมายถึง ไม่รู้วิธีการดับทุกข์ เพราะไม่รู้ว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นแนวทางที่ผู้ปฏิบัติตามสามารถดับทุกข์ได้อย่างแท้จริง

๕. **ไม่รู้จักอดีต** หมายถึง ไม่รู้ว่าที่ตนเองได้รับในปัจจุบันนี้ เช่น เกิดโรคร้าย เกิดอุบัติเหตุ ครอบครัแตกแยก เป็นต้น ว่าเกิดมาจากสาเหตุอะไร เมื่อกรรมตามมาทันในปัจจุบัน จึงไม่รู้จักสืบสาวหาสาเหตุที่ตนได้ทำไว้ นี้เรียกว่า ไม่รู้จักเหตุ

๖. **ไม่รู้จักอนาคต** หมายถึง ไม่รู้ว่าความชั่วที่ตนกระทำไว้ในวันนี้จะมีผลเป็นความทุกข์ในวันข้างหน้า คนกลุ่มนี้ไม่เชื่อเรื่องผลของกรรมว่ามีอยู่จริง จึงไม่สามารถคาดเหตุการณ์ที่จะได้รับในอนาคตได้ นี้เรียกว่า ไม่รู้จักผล

๗. **ไม่รู้จักทั้งอดีตทั้งอนาคต** หมายถึง ไม่รู้ว่าทุกข์ที่ได้รับในปัจจุบันมาจากสาเหตุที่ตนกระทำเข้ามาในอดีต ยังทำความชั่วต่อไปไม่คิดกลับใจ เพราะถูกความไม่รู้

ปิดบังปัญญาเอาไว้ จึงทำให้ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ผลที่จะได้รับในอนาคตก็เป็นความทุกข์ไม่รู้จักจบสิ้น อีกอย่างก็ไม่รู้จักเชื่อมโยงเหตุในอดีตและผลในอนาคตให้สืบเนื่องถึงกัน นี้เรียกว่า 'ไม่รู้จักเหตุไม่รู้จักผล'

๘. 'ไม่รู้จักปฏิเสธสมุปบาท' หมายถึง 'ไม่รู้สภาวะตามความเป็นจริงว่า เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน' เนื่องกันไปเหมือนลูกโซ่ที่เนื่องกันไปเป็นสาย ฉะนั้น 'ได้แก่' เพราะอวิชาเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร เพราะสังขารเป็นปัจจัยจึงมีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงมีนามรูป เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จบ

ข้อควรจำ

ข้อ ๑-๔ เป็นการไม่รู้ในอริยสัจ ๔

ข้อ ๕-๘ เป็นการไม่รู้ในอดีต, ไม่รู้ในอนาคต, ไม่รู้ทั้งอดีตทั้งอนาคต, 'ไม่รู้จักปฏิเสธสมุปบาท'

ปัญหาและเฉลย

๑. บุคคลใด ไม่เข้าลักษณะของผู้มีอวิชา ?

ก. ผู้ไม่รู้จักทุกข์

ข. ผู้ไม่รู้จักอดีต

ค. **ผู้ไม่รู้จักกัน**

ง. ผู้ไม่รู้จักปฏิเสธสมุปบาท

๒. ความไม่รู้จักสภาวะต่างๆ โดยความเป็นเหตุผลของกันและกัน จัดเป็นอวิชาข้อใด ?

ก. ไม่รู้จักทุกข์

ข. ไม่รู้จักอนาคต

ค. ไม่รู้จักปัจจุบัน

ง. **ไม่รู้จักปฏิเสธสมุปบาท**

๓. การ'ไม่รู้'ว่า "ชรามรณะเป็นต้นมีเพราะชาติ ชาติมีเพราะภพ" จัดเป็นอวิชาข้อใด ?

ก. ไม่รู้จักความดับทุกข์

ข. **ไม่รู้จักปฏิเสธสมุปบาท**

ค. ไม่รู้จักอดีตและอนาคต

ง. ไม่รู้จักอดีตและปัจจุบัน

เฉลย

๑. ก

๒. ง

๓. ข

นวกะ คือ

หมวด ๕

พุทธคุณ ๘

๑. อรหัง	เป็นพระอรหันต์
๒. สัมมาสัมพุทธโ	เป็นผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ
๓. วิชาจรณสัมปันโน	เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
๔. สุกโต	เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว
๕. โลกวิทู	เป็นผู้รู้แจ้งโลก
๖. อนุตตโร ปริสัทมมสารถิ	เป็นสารถิผู้ฝึกบรูษไม่มีใครยิ่งกว่า
๗. สัตถา เทวมนุสสถานัง	เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
๘. พุทโ	เป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
๙. ภควา	เป็นผู้โชคดี

พุทธคุณ หมายถึง คุณของพระพุทเจ้า ได้แก่ พระนามที่ตั้งตามลักษณะ หรือ คุณสมบัติพิเศษเฉพาะพระพุทเจ้า ๘ ประการ

๑. อรหัง เป็นพระอรหันต์ หมายถึง หมคกิเลสไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกเพราะ ทรงเป็นพระอรหันต์ โดยคำแปลดังนี้

- ๑.๑ เป็นผู้ไกลจากกิเลส
- ๑.๒ เป็นผู้กำจัดศัตรูคือ กิเลสด้วยอรหัตตมรรค
- ๑.๓ เป็นผู้หักเสี้ยนซึ่งงำแห่งสังสารวัฏ
- ๑.๔ เป็นผู้ควรแก่ไทยธรรม (ปัจจัย ๔) ที่มนุษย์และเทวดานำมาบูชา
- ๑.๕ เป็นผู้ไม่มีที่ลับในการทำบาป

๒. สัมมาสัมพุทธโ เป็นผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ หมายถึง การตรัสรู้หรือริยสัจ ๔ มี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค รวมถึงการได้ตรัสรู้ธรรมทั้งปวง ทั้งฝ่ายที่ควรรู้ ควรละ ควร ทำให้เจริญด้วยปัญญาของตนเอง

๓. วิชาจรณสัมปันโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ หมายถึง พระองค์ ทรงสมบูรณ์ด้วยความรู้ ได้แก่ วิชา ๓ วิชา ๘ เป็นต้น และเพียบพร้อมด้วยข้อวัตร ปฏิบัติที่งดงาม ได้แก่ จรณะ ๑๕

๔. เสียดใจ เป็นผู้เสียดใจไปดีแล้ว หมายถึง เป็นความงามบริสุทธิ์หาโทษมิได้เหตุที่เสียดใจไปดีเพราะ

๔.๑ ไปไม่ขัดขวางตามทางอริยมรรค

๔.๒ ไปสู่สถานที่อันดี

๔.๓ ไปโดยไม่มีการย้อนกลับมาสู่อำนาจกิเลสเพราะกำจัดได้โดยเด็ดขาด

๔.๔ ไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลกทั้งมวล

๔.๕ ครัสแต่ว่าจากที่สมควรในฐานะอันสมควร

๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้งโลก หมายถึง ทรงเข้าใจความเป็นไปของโลกตามความเป็นจริง ทั้งความเป็นแดนเกิด ความดับ และอุปายบรรลुकความดับในโลกทั้ง ๓ ได้แก่ สังขารโลก สัตว์โลก และโอกาสโลก

๖. อนุตตรโอรุปริสทัมมสารถิ เป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษไม่มีใครยิ่งกว่า หมายถึง ทรงฝึกให้ลด ละ เลิก จากกิเลสที่ทำได้ยากอย่างยิ่ง นำสัตว์ให้พ้นจากวัฏสงสารได้ด้วย ศีลสมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เป็นต้น

๗. สัตถา เทวมนุสธานัง เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย หมายถึง เป็นครูผู้คอยพร่ำสอนชี้แนะทางสว่างเพื่อให้เกิดความไม่ประมาทด้วยประโยชน์ ๓ ประการ

๗.๑ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้

๗.๒ สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า

๗.๓. ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน

๘. พุทโธ เป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หมายถึง ทรงปลุกชาวโลกให้ตื่นจากความหลับ ความมัวเมาต่างๆ ได้แก่

๘.๑ เป็นผู้ตื่นแล้ว เพราะตื่นจากกิเลสตัณหา อวิชชา

๘.๒ เป็นผู้เบิกบาน เพราะเบิกบานจากการตื่นจากกิเลสทั้งปวง

๘.๓ เป็นผู้รู้ด้วยการรู้ญะยธรรม

๘.๔ เป็นผู้ปลุกชาวโลกให้ตื่นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง

๙. ภควา เป็นผู้โชคดี หมายถึง ทรงกำจัดกิเลสอาสวะทั้งปวงได้ และทรงยังความสุขให้เกิดขึ้นแก่สัตว์โลกทั้งมวลด้วยการจำแนกธรรมทั้งปวงตามอุปนิสัยของผู้รับกระแสแห่งธรรมเทศนานั้นๆ

ข้อควรจำ

พระพุทธคุณ ๕ จัดลงในสมบัติ ๒ ดังนี้

- ข้อ ๑-๕ จัดเป็น อัตตสมบัติ คือ ประโยชน์ของตน
ข้อ ๖-๘ จัดเป็น พรหิตสมบัติ คือ ประโยชน์แก่ผู้อื่น

พระพุทธคุณ ๕ จัดลงในพุทธคุณ ๓ ดังนี้

- ข้อ ๑ จัดเป็น วิสุทธิกคุณ
ข้อ ๒ ๓ ๕ ๘ จัดเป็น ปัญญาธิคุณ
ข้อ ๔ ๖ ๗ ๘ จัดเป็น กรุณาธิคุณ
พุทธคุณ ๕ นี้ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า นวทรคุณ

สังฆคุณ ๘

๑. สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดี
๒. อสุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรง
๓. ฉวยปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม (ถูกทาง)
๔. สามิจิปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติสมควร
๕. อาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่การคำนับ
๖. ปาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ
๗. ทักขิเนยโย เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ
๘. อัญชลีภคณีโย เป็นผู้ควรทำอัญชลี
๙. อนุตตรัง ปุณฺณักเขตตัง โลกัสสะ เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า

สังฆคุณ หมายถึง คุณของพระสงฆ์ปฏิบัติชอบตามคำสั่งสอนของพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตามไปด้วยมี ๘ ประการ

๑. สุปฏิปันโน หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติสัมมาปฏิบัติที่เป็นทางมุ่งตรงสู่อายตนนิพพาน คือการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘

๒. อสุปฏิปันโน หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติตรง ปฏิบัติมุ่งตรงต่อพระนิพพานตรงไปตรงมาไม่คดโกง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อประโยชน์ตนและผู้อื่น

๓. **ญายปฏิปันโน** หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม (ถูกทาง) คือ ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องพ้นทุกข์ปลดเปลื้องตนออกจากกิเลสอาสวะหลุดออกจากทุกข์ในสังสารวัฏได้

๔. **สามิฉิปฏิปันโน** หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติสมควร คือ ปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางสายกลางไม่เข้าไปใกล้ทางสุดโต่ง ๒ ทาง ได้แก่ การบำเพ็ญพรตที่ทรมาณตนเองให้ลำบาก เรียกว่า อตตกิลมถานุ โยค ๑ การปฏิบัติตนให้หมกมุ่นพัวพันอยู่ในกามสุข เรียกว่า กามสุขัลลิกานุ โยค ๑

๕. **อาหุเนยโย** หมายถึง เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ เป็นผู้ควรแก่การสักการะที่เขา นำมาบูชา เพราะทำให้ปัจจัยไทยธรรมที่ผู้มีศรัทธา นำมาถวาย ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

๖. **ปาหุเนยโย** หมายถึง เป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ คือ เป็นผู้ควรแก่เครื่องสักการะที่เขา จัดไว้ นอกเหนือจากหมู่ญาติสนิทมิตรสหายแล้ว มีแต่พระสงฆ์เท่านั้นที่ควรรับไทยธรรมนั้น

๗. **ทักขิเนยโย** หมายถึง เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ คือ เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน เพราะท่านเป็นผู้ทำให้ทักษิณาทานนั้นมีผลมาก แก่ผู้ตายไปแล้ว และผู้ถวายย่อมได้รับอานิสงส์มากด้วย

๘. **อัญชลิกรณียโย** หมายถึง เป็นผู้ควรทำอัญชลี คือ เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ได้อย่างสนิทใจ เพราะท่านเป็นผู้มีความดีอยู่ในตัว ไม่มีกิเลสเป็นเหตุทำให้ชาวโลกเดือดร้อน จึงตั้งอยู่ในฐานะที่ควรกราบไหว้อย่างสนิทใจ

๙. **อนุตตรัง ปุณฺณุกเขตตัง โลกัสสะ** หมายถึง เป็นเนื่อนานุญขของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ท่านเป็นอริยสงฆ์ผู้ที่ได้ชื่อว่า ศานตทายาท ผู้สืบทอดอายุพรพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นจนถึงปัจจุบันและท่านก็เป็นผู้บริสุทธ์บริบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ทานที่ถวายแก่ท่านจึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

ข้อควรจำ

สังฆคฺคณ ๘ จัดลงในสมบัติ ๒ ดังนี้

ข้อ ๑-๔ จัดเป็น อตตสมบัตติ คือ เป็นคุณประโยชน์ส่วนตัวท่าน

ข้อ ๕-๘ จัดเป็น ปรหิตสมบัตติ คือ เป็นประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อผู้อื่น

๑. ทานบารมี คือ การให้ทานอย่างยิ่งยวด เป็นการตั้งใจให้แน่วแน่ในการให้ทาน การแบ่งปัน การเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งที่เป็นอามิส ทานและธรรมทาน”

๒. สติบารมี คือ การรักษาสีลอย่างยิ่งยวด เป็นการตั้งใจให้แน่วแน่ในการรักษา กาย วาจา ให้เรียบร้อย และเห็นโทษในการทำผิดศีล

๓. เนกขัมมบารมี คือ การออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่อย่างยิ่งยวด เป็นการตั้งใจแน่ว แน่พยายามปลีกกายปลีกใจให้หลุดพ้นจากอารมณ์อันเป็นเหตุทำให้เกิดความกำหนัด ชัด เคื่อง หลง มัวเมา เป็นต้น วิธีที่ดีที่สุดคือ การออกบวช เป็นการออกจากกามที่ดีที่สุด

๔. ปัญญาบารมี คือ การดำเนินไปในปฏิบัติอันเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่งเห็นจริง อย่างยิ่งยวด เป็นการตั้งใจแน่วแน่ในการศึกษาหาความรู้ ทั้งจากการฟัง คิด พิจารณา ไป ตามความเป็นจริง แล้วลงมือปฏิบัติตามจนเกิดผล เมื่อมีปัญญาแล้วก็เป็นกัลยาณมิตร ให้แก่ตนเองและผู้อื่น ให้เห็นความเลื่อมและความเจริญในชีวิตจนเป็นปัญญาขั้นสูงคือ พิจารณาเห็น โทษในกองสังขาร แล้วหาทางปฏิบัติเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากการเวียนว่าย ตายเกิด ซึ่งปัญญานั้นเกิดได้ ๓ ทาง ได้แก่

๔.๑ ปัญญาเกิดจากการฟัง (สุตมยปัญญา)

๔.๒ ปัญญาเกิดจากการคิด (จินตมยปัญญา)

๔.๓ ปัญญาเกิดจากการเจริญภาวนา (ภาวนามยปัญญา)

๕. วิริยบารมี คือ การบำเพ็ญบารมีด้วยความเพียรในทางที่ถูกต้องอย่างยิ่งยวด มีความแก่ว้าก้าวก้านั้น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคที่จะมาขัดขวางในการทำ ความดี ความงามที่ตั้งใจทำอย่างแน่วแน่ เพียรพยายามอยู่เรื่อยไปอย่างสม่ำเสมอจนกว่าจะบรรลุ เป้าหมายที่วางไว้

๖. ขันติบารมี คือ การบำเพ็ญบารมีต้องใช้ความอดทนอย่างยิ่งยวด เป็นการ อดทนในการควบคุมตนไม่ให้ทำความชั่วและอดทนต่อการทำความดีไม่ให้ท้อถอย

๗. สัจจบารมี คือ การบำเพ็ญบารมีด้วยการยึดถือสัจจะอย่างยิ่งยวด คือ มีความ ตั้งใจว่าจะทำอะไรแล้วก็นั่นอย่างแน่วแน่ไม่เปลี่ยนความตั้งใจง่ายๆ เป็นคนที่พูด จริง ทำจริง

๘. **อธิษฐานบารมี** คือ การบำเพ็ญบารมีด้วยใจตั้งมั่นอย่างยิ่งยวด มีมโนปณิธานในชีวิตที่แน่นอนมั่นคง ทำตามมโนปณิธานที่ตั้งไว้ด้วยใจที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยวแม้ชีวิตก็สละได้ การอธิษฐานจิตที่จะเกิดผลจริงๆ ต้องเป็นผู้มีบุญเก่าที่ได้ทำมามากพอ

๙. **เมตตาบารมี** คือ การบำเพ็ญบารมีด้วยการแผ่เมตตาจิตต่อสรรพสัตว์อย่างยิ่งยวด มีความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์เสมอกันหวังแต่ความสุขความเจริญโดยถ่ายเดียว

๑๐. **อุเบกขาบารมี** คือ การบำเพ็ญบารมีด้วยใจที่เป็นกลางอย่างยิ่งยวด สม่่าเสมอเที่ยงธรรมไม่มีอคติ๔ คำว่า อุเบกขา นั้นแปลว่า ความวางเฉยแต่ไม่ใช่เฉยเมย รู้จักการวางใจให้เป็นกลางในสัตว์ทุกหมู่เหล่า โดยคิดว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล

ข้อควรจำ

บารมี ๑๐ นี้แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ

- ๑.บารมี เช่น ทานบารมีเป็นการให้วัตถุภายนอก ได้แก่ ปัจจัย ๔ เป็นต้น
- ๒.อุปัชฌายบารมี เช่น การให้อวัยวะ เลือดเนื้อ ดวงตา เป็นทาน เป็นต้น
- ๓.ปรমัตถบารมี เช่น การให้ชีวิตเป็นทานเป็นการสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม

ปัญหาและเฉลย

- ๑. การตั้งใจแน่วแน่ที่สร้างความดี เป็นบารมีอะไร
 - ก. ทานบารมี
 - ข. ขันติบารมี
 - ค. ศีลบารมี
 - ง. **อธิษฐานบารมี**
- ๒. การบริจาคไตตนเอง เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย จัดเป็นทานระดับใด ?
 - ก. ทานบารมี
 - ข. **ทานอุปัชฌายบารมี**
 - ค. ทานปรมัตถบารมี
 - ง. ไม่จัดเป็นทานบารมี
- ๓. ซาดกเรื่อง พระมหาชนก เป็นแบบอย่างของผู้บำเพ็ญบารมีใด ?
 - ก. ทานบารมี
 - ข. สัจจบารมี
 - ค. **วิริยบารมี**
 - ง. ขันติบารมี
- ๔. การบริจาคดวงตา เพื่อช่วยเหลือคนตาบอดจัดเป็นบารมีใด ?
 - ก. ทานบารมี
 - ข. **ทานอุปัชฌายบารมี**

ทวารทศกะ คือ หมวด ๑๒

กรรม ๑๒

จัดเป็น ๓ หมวด ๆ ละ ๔ ข้อ รวมเป็น กรรม ๑๒ ดังนี้

หมวดที่ ๑ ให้ผลตามคราว คือกำหนดเวลาที่จะให้ผล มี ๔ ข้อ

๑. ทิฏฐุชกรรมเวทนิยกรรม คือ กรรมให้ผลในภพนี้ (ชาตินี้)
๒. อุชปัชชเวทนิยกรรม คือ กรรมให้ผลต่อเมื่อเกิดในภพหน้า (ชาติหน้า)
๓. อปรปรเวทนิยกรรม คือ กรรมให้ผลในภพสืบๆ ไป (ชาติต่อๆ ไป)
๔. อโหสิกรรม คือ กรรมให้ผลเสร็จแล้ว (ยกเลิก)

หมวดที่ ๒ ให้ผลตามกิจ คือ ตามหน้าที่ของตนๆ มี ๔ ข้อ

๕. ชนกกรรม คือ กรรมแต่งให้เกิด (นำไปเกิด)
๖. อปัตถัมภกกรรม คือ กรรมสนับสนุน
๗. อุปปีพกกรรม คือ กรรมบีบคั้น
๘. อุปฆาตกกรรม คือ กรรมตัดรอน

หมวดที่ ๓ ให้ผลตามลำดับ คือ ตามความหนักเบาของกรรมนั้น มี ๔ ข้อ

๙. ครุกรรม คือ กรรมหนัก
๑๐. พหุกรรม คือ กรรมเคยชิน
๑๑. อาสันนกรรม คือ กรรมเมื่อจวนเจียน (กรรมใกล้ตาย)

๑๒. กัตตดาการม คือ กรรมสักว่าทำ

กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา เป็นคำกลาง ๆ ถ้าการกระทำนั้นเป็นความดี เรียกว่า กุศลกรรม ถ้าการกระทำนั้นเป็นความชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม ในที่นี้หมายถึง การให้ผลของกรรมที่ทำไว้โดยประการต่างๆ

หมวดที่ ๑ ให้ผลตามคราว คือกำหนดเวลาที่จะให้ผล มี ๔ ข้อ

๑. **ทิวฐุชธรรมเวทนิยกรรม** คือ กรรมให้ผลในภพนี้ (ชาตินี้) หมายถึง จะได้รับผลในชาตินี้เลย โดยไม่ต้องรอชาติหน้า แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๑.๑ **ปริปักกทิวฐุชธรรมเวทนิยกรรม** ได้แก่ กรรมที่มีกำลังแก่กล้าสามารถให้ผลในชาตินี้ภายใน ๗ วัน

๑.๒ **อปริปักกทิวฐุชธรรมเวทนิยกรรม** ได้แก่ กรรมที่ยังไม่แก่กล้าเต็มที่ แต่จะได้รับผลต่อเมื่อล่วงเลย ๗ วันไปแล้ว

๒. **อุชปัชชเวทนิยกรรม** คือ กรรมให้ผลต่อเมื่อเกิดในภพหน้า (ชาติหน้า) หมายถึง เป็นกรรมที่ให้ผลในภพที่สอง เป็นกรรมที่ได้รับผลเมื่อสิ้นใจจากภพปัจจุบัน เข้าสู่ภพที่สอง แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๒.๑ **อุชปัชชเวทนิยกรรม ฝ่ายกุศล** คือ กรรมหนักฝ่ายกุศล

๒.๒ **อุชปัชชเวทนิยกรรม ฝ่ายอกุศล** คือ กรรมหนักฝ่ายอกุศล

๓. **อปราปรเวทนิยกรรม** คือ กรรมให้ผลในภพสืบๆ ไป (ชาติต่อๆ ไป) หมายถึง จะได้รับผลแห่งกรรมในชาติต่อๆ ไป ตั้งแต่ชาติที่ ๓ เป็นต้นไปเป็นกรรมที่หลบหนีไม่พ้นเมื่อกรรมนั้นได้ชองก็จะส่งผลทันที (ต้องรอกรรมให้ผลก่อนจึงจะเป็นอโหสิกรรมได้)

๔. **อโหสิกรรม** คือ กรรมให้ผลเสร็จแล้ว (ยกเลิก) หมายถึง กรรมที่ล่วงเลยเวลาที่ส่งผลให้ผู้เป็นเจ้าของกรรม อันได้แก่ ทิวฐุชธรรมเวทนิยกรรม กับ อุชปัชชเวทนิยกรรม กำหนดเวลา ๒ ชาติเท่านั้น แต่อปราปรเวทนิยกรรมส่งผลยาวนานตั้งแต่ ๓ ชาติ

ขึ้นไปจนกว่าจะบรรลุเป็นพระอรหันต์ อยู่ที่ว่ากรรมที่ทำทั้งฝ่ายดีและไม่ดีจะช่วงชิงก่อนกัน

หมวดที่ ๒ ให้ผลตามกิจ คือ ตามหน้าที่ของตนๆ มี ๔ ข้อ

๕. **ชนกกรรม** คือ กรรมแต่่งให้เกิด (นำไปเกิด) หมายถึง กรรมที่ส่งให้ไปเกิดในกำเนิดต่างๆ (ทำวิบากนามขันธ์และกรรมรูปให้เกิด)

๖. **อุปถัมภกกรรม** คือ กรรมสนับสนุน หมายถึง ทำหน้าที่อุปถัมภ์คำฐสัตว์โลกที่เกิดในภูมิต่างๆ ให้ได้รับสุขบ้างทุกข์บ้างตามสมควรแบ่งเป็น ๒ อย่าง

๖.๑ **อุปถัมภกกรรมฝ่ายกุศล** คือ เกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นต่างๆ ตามกำลังบุญพอบังเกิดแล้ว กรรมก็จะสนับสนุนให้เกิดความอุตสาหพยายามทำกุศลต่อไป

๖.๒ **อุปถัมภกกรรมฝ่ายอกุศล** คือ ในอดีตทำบาปอกุศลกรรมไว้มากครั้งตายแล้วไปเกิดเป็นสัตว์ต่างๆ (คู่ร้าย) กรรมก็จะสนับสนุนให้ไปทำบาปอกุศลต่อไป

๗. **อุปปีฬกกรรม** คือ **กรรมบีบคั้น** หมายถึง ทำหน้าที่บีบคั้นกรรมดี กรรมชั่วให้เบาบางลงไม่เปิดโอกาสให้กรรมอื่นส่งผล แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๗.๑ **อุปปีฬกกรรมฝ่ายกุศล** คือ ทำหน้าที่เบียดเบียนหักล้างอกุศลกรรมที่กำลังส่งผลเป็นความทุกข์อยู่ หมายถึง ทุกครั้งที่กุศลมีโอกาสจะเข้าทำหน้าที่ทันที

๗.๒ **อุปปีฬกกรรมฝ่ายอกุศล** คือ ทำหน้าที่เบียดเบียนทำร้ายกุศลกรรมที่ทำหน้าที่อยู่เป็นการตัดรอนทันทีที่ความดีกำลังส่งผลเป็นความสุขความเจริญอยู่ หมายถึง ทุกครั้งที่อกุศลมีโอกาสจะเข้าทำหน้าที่ทันที

๘. **อุปฆาตกรรม** คือ **กรรมตัดรอน** หมายถึง กรรมที่ทำหน้าที่เข้าไปฆ่ากรรมอื่นพร้อมกับทำลายล้างผลของกรรมอื่นให้หมดสิ้นไป (เป็นปฏิปักษ์ต่อชนกกรรมและอุปถัมภกกรรม) แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๘.๑ **อุปฆาตกรรมฝ่ายกุศล** คือ เมื่อกรรมดีตามมาทันยอมทำหน้าที่เข้าไปฆ่าอกุศลกรรมพร้อมทั้งวิบาก หยุดความชั่วร้าย ทำลายความชั่วให้สิ้นไปอย่างเด็ดขาดโดยไม่เหลือ

๘.๒ **อุปฆาตกรรมฝ่ายอกุศล** คือ เมื่อความชั่วตามมาทันยอมทำหน้าที่เข้าไปฆ่ากุศลกรรมพร้อมทั้งวิบาก หยุดความดี ทำลายความดีให้หมดสิ้นไปโดยไม่เหลือ

หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **อุปปัจเจกกรรม** คือ กรรมเข้าไปตัดรอน

หมวดที่ ๓ ให้ผลตามลำดับ คือ ตามความหนักเบาของกรรมนั้น มี ๔ ข้อ

๕. **ครุกรรม** คือ กรรมหนัก หมายถึง กรรมที่ให้ผลในชาติที่สอง คือชาติหน้า เป็นอย่างช้าโดยไม่มีกรรมอื่นมาขัดขวาง และกรรมที่มีกำลังแรงกว่าจะให้ผลก่อนเสมอ แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๕.๑ **ครุกรรมฝ่ายกุศล** คือ กรรมอันหนักที่มีกำลังสามารถส่งไปปฏิสนธิในสุคติภูมิในชาติต่อไปโดยไม่มีกรรมใดมาขัดขวาง เรียกว่า มหัคคตกุศล

๕.๒ **ครุกรรมฝ่ายอกุศล** คือ กรรมหนักฝ่ายชั่วมีกำลังสามารถส่งไปปฏิสนธิในทุคติภูมิต่อไปแน่นอนอันได้แก่ นียตมิจฉาทิฏฐิกรรม อนันตริยกรรม เป็นต้น

๑๐. **พหุกรรม** คือ กรรมเคยชิน หรือ อาจิณณกรรม (กรรมเบา) หมายถึง กรรมดีหรือ กรรมชั่วที่ทำอยู่เป็นประจำทำบ่อยๆ แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๑๐.๑ **พหุกรรมฝ่ายกุศล** คือ กุศลกรรมที่ทำอยู่เสมอด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้ชีวิตไม่ว่างเว้นจากความดีอันได้แก่การทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา อยู่เนื่องนิตย์

๑๐.๒ **พหุกรรมฝ่ายอกุศล** คือ อกุศลกรรมที่ทำอยู่เสมอทั้งทางกาย วาจา ใจ ชอบพอกพูนบาปอกุศลไว้มากอันได้แก่ การผิยศ ๕ หมกมุ่นอยู่ในอบายมุข เป็นต้นเป็นประจำ

๑๑. **อาสันนกรรม** คือ กรรมเมื่อจวนเจียน (กรรมใกล้ตาย) หมายถึง กรรมที่ทำในเวลาใกล้ตาย ได้แก่การนึกถึงความดีและความชั่วในเวลาใกล้ตาย สามารถให้ผลเป็นอันดับสอง รองจากครุกรรม กรรมอื่นไม่อาจขัดขวางได้แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๑๑.๑ **อาสันนกรรมฝ่ายกุศล** คือ กรรมที่เกิดขึ้นในขณะที่บำเพ็ญกุศล ทั้งการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กำลังเพติดเพลินอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ความตายต้องมาพรากชีวิตไปก่อน ในขณะที่ตาย คตินิมิต (ความดีที่ทำ) ได้เกิดขึ้น จิตผ่องใส สุคติก็เป็นทีไป

๑๑.๒ **อาสันนกรรมฝ่ายอกุศล** คือ กรรมที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำกรรมชั่วอยู่ ความตายก็มาพรากชีวิตไปก่อน ในขณะที่ตาย คตินิมิต (ความชั่วที่ทำ) ได้เกิดขึ้น จิตเศร้าหมอง ทุคติก็เป็นทีไป

๑๒. **กตัตตากรรม** คือ กรรมสักว่าทำ หมายถึง กรรมที่ทำโดยไม่มีเจตนา ไม่ได้ตั้งใจทำถึงแม้ว่าจะไม่ได้ตั้งใจทำก็ตาม ย่อมมีผลติดตัวเหมือนกัน แบ่งเป็น ๒ อย่าง

๑๒.๑ **กตัตตากรรมฝ่ายกุศล** คือ ทำความดีโดยไม่ได้ตั้งใจ ย่อมได้รับผลแห่งความดีโดยไม่ได้ตั้งใจเช่นกัน

ค.อย่ามีทุกข์เลย

ง.หมกกรรมเสียที

๘. “โชติ โชติปรายโน สว่างมาสว่างไป” มีความหมายตรงกับข้อใด ?

ก.ชนกกรรม

ข.อุปัตถัมภกรรม

ค.อุปปีฬกรรม

ง.อุปฆาตกรรม

๑๐. กรรมที่ทำเมื่อจวนจะตาย เรียกว่ากรรมอะไร ?

ก.อาสันนกรรม

ข.อโหสิกรรม

ค.กรูกรรม

ง.พหุลกรรม

๑๑. ผู้ประสบอุบัติเหตุตายก่อนอายุขัย เพราะกรรมใดให้ผล?

ก.อุปปีฬกรรม

ข.ชนกกรรม

ค.อุปฆาตกรรม

ง.พหุลกรรม

เฉลย

๑. ก

๒. ก

๓. ก

๔. ก

๕. ง

๖. ข

๗. ข

๘. ก

๙. ข

๑๐. ก

๑๑. ก